

Uio • Universitetet i Oslo

Å rekalkibrere selvforståelsen

Kjærlighet, kjønn og fortelling i Geir Gulliksens
Historie om et ekteskap (2015)

Øyvind Lunder

NOR4091 – Masteroppgave i nordisk, Lektorprogrammet
30 stp.

Institutt for lingvistiske og nordiske studier

Det humanistiske fakultet

Universitetet i Oslo

Juni 2022

Å recalibrere selvforståelsen

Kjærlighet, kjønn og fortelling i Geir Gulliksens *Historie om et ekteskap* (2015)

© Øyvind Lunder

2022

Å recalibrere selvforståelsen – Kjærlighet, kjønn og fortelling i Geir Gulliksens *Historie om et ekteskap* (2015)

Øyvind Lunder

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Grafisk senter, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Oppgaven tar for seg kjærlighetstematikken i Geir Gulliksens roman *Historie om et ekteskap* (2015) under problemstillingen: Hvordan utfordres forestillinger om kjærlighet i Geir Gulliksens *Historie om et ekteskap* (2015)? Jeg drøfter problemstillingen ved å undersøke tre motiver: et forelskelsesmotiv, et bruddmotiv og et mannsrollemotiv.

I oppgavens andre kapittel gjør jeg rede for forelskelsesmotivet og på hvilke måter det kommer til uttrykk i romanen. Jeg finner at hovedpersonen Jon, i tråd med Alain Badiou's beskrivelser av kjærlighet som hendelse, skildrer både sin egen og kona Timmys forelskelser som konstituerende av et nytt perspektiv på verden. Forelskelsen innebærer en dreining av perspektivet og et brudd med den man var før man ble forelsket.

I oppgavens tredje kapittel redegjør jeg for bruddmotivet i romanen. Jeg leser Jon og Timmys forhold i lys av Anthony Giddens' begrep «det rene forhold», før jeg problematiserer Jons frihetsbehov. Jon vil ha et åpent, refleksivt organisert forhold, men er blind for konas ønsker og behov. Jeg argumenterer for at Jon kan beskrives som narsissist i den forstand Richard Sennett beskriver, og at hans altomfattende frihetsbehov skyver Timmy ut av forholdet.

I kapittel fire diskuterer jeg Gulliksens forståelse av mannsrollen ved å diskutere *Historie om et ekteskap* i lys av essayet «Se min kjole» (2010). I både romanene og essayistikken portretterer Gulliksen menn som vil bryte med det som er «vanlig», spesielt forestillingen om en mannlig emosjonell eiendomsrett og forestillingen om at menn ikke kan stå for husarbeid i hjemmet. Jeg presenterer hvordan mannsrollemotivet blir behandlet i Øystein Lønns *Thranes metode* (1993) og Karl Ove Knausgårds *Min kamp* (2009–2011), og jeg viser at mannsfigurene i alle de tre forfatterskapene kan betegnes som «kraftløse». Gulliksens mannsfigurer, i motsetning til mannsfigurene hos Lønn og Knausgård, omfavner de endrede kjønnsrollene.

I femte kapittel trekker jeg sammen trådene fra oppgaven og oppsummerer hva romanen forteller oss om kjærlighet. Jon forsøker å bryte med forestillingen om det monogame ekteskapet ved å oppmuntre det åpne, seksuelt flytende forholdet, men forsøket hans feiler fordi kona ikke vil dra forsøket så langt som han selv vil. Avslutningsvis diskuterer jeg hvordan romanens fortellergrep og forbindelse til debatten om virkelighetslitteratur setter min forståelse av romanen i et nytt lys. Fordi forfatterens ekskone hevder seg utlevert i romanen, oppstår det etiske spørsmål en må forholde seg til ved lesninger av romanen.

Forord

Denne masteroppgaven markerer et punktum for åtte år med studier på Blindern. Ved målstreken er det mange som fortjener en takk for hjelpen på veien.

Først og fremst skal en stor takk rettes til mine veiledere Per Thomas Andersen og Ståle Dingstad. Takk, Per Thomas, for oppmuntrende tilbakemeldinger og konstruktive spørsmål og utfordringer i oppgavens startfase. Takk, Ståle, for at du kom inn på kort varsel i det jeg opplevde som et kritisk punkt i semesteret. Du utfordret meg til å heve blikket og ga meg roen og selvtilliten til å bygge videre på det jeg allerede hadde. Deres omfattende kunnskaper og store faglige engasjement er inspirerende.

En takk skal også rettes til Sissel Furuseth, som holder kontordøra åpen for fortvilede studenter og tar seg tid til å lese og kommentere tekstutkast hun ikke har ansvar for. Takk for all hjelp!

Videre vil jeg takke alle medstudenter og andre venner jeg har møtt på Blindern som har bidratt til å gjøre disse årene så minneverdige. Ingen nevnt, ingen glemt.

En takk til alle som har diskutert, gitt tips og lest korrektur på oppgaven min.

Til slutt, Heidi. Takk for alle oppmuntrende ord, varme klemmer og avbrekk fra en grå hverdag med masterskriving. Jeg gleder meg til alt som kommer.

Øyvind Lunder
Blindern, juni 2022

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	vi
Forord	viii
1. Innledning	1
1.1 Presentasjon av prosjektet	1
1.2 Materiale	2
1.2.1 Geir Gulliksen	2
1.2.2 Handling og forteller	2
1.2.3 Mottakelsen av <i>Historie om et ekteskap</i>	4
1.2.4 <i>Historie om et ekteskap</i> som virkelighetslitteratur	6
1.3 Sekundærlitteratur og tematiske innfallsvinkler	7
1.4 Disposisjon	10
2. Forelskelsen	11
2.1 Jon og Timmy	12
2.1.1 Kjærlighetshendelsen	12
2.1.2 Ontologisk rotfestethet	14
2.1.3 Verden sett med felles øyne	15
2.2 Timmy og Harald	16
2.2.1 Det første møtet	16
2.2.2 En dreining av perspektivet	18
2.2.3 En felles tone	19
2.2.4 Fullbyrdelsen	20
2.3 Forelskelsens vesen	21
3. Bruddet	24
3.1 Jon og Timmys «rene forhold»	25
3.2 Eksklusiviteten	27
3.3 Friheten	29
3.4 Gjenfortellingen	32
4. Mannsrollen	34
4.1 Mannen med kjole	34
4.2 De «nye» mennene	37
4.2.1 Den kraftløse mannen	38
4.2.2 Den rasende attenhundretallsmannen	39
4.2.3 Den senmoderne mannen	42
4.3 Kjønn, kjærlighet og frihet	42
5. Avsluttende betraktninger	44
5.1 Kjærlighetens vilkår	44
5.2 Fortelling og virkelighet	46
Litteraturliste	51

1. Innledning

1.1 Presentasjon av prosjektet

For mange er det først og fremst den romantiske kjærligheten som blir forbundet med ordet «kjærlighet». Den romantiske kjærligheten kan arte seg som en altoppslukende besettelse, men kan slukne like fort som den oppstår. For de fleste skal den du elsker være personen som skal ledsage deg i livet og gi deg trygghet og kjærlighet, og som du skal stifte familie med. Kjærligheten tilfredsstillende med andre ord noen av de mest grunnleggende behovene vi mennesker har. Kjærligheten har til alle tider blitt tematisert i litteraturen, og hvilke vilkår kjærligheten virker under i vår egen tid er et av de sentrale spørsmålene norske samtidsforfattere behandler.

Geir Gulliksen roman *Historie om et ekteskap* (2015) tematiserer, i likhet med en rekke av Gulliksenes øvrige romaner, hvilke vilkår kjærligheten og parforholdet virker under i dag. I romanen følger vi Jon og kona hans, kalt Timmy. Forholdet mellom Jon og Timmy er tilsynelatende idyllisk. De har begge gode jobber, han som journalist og barnebokforfatter, hun som helsebyråkrat. De bor i et av Oslos utkantstrøk, nære markagrensen, med sine to felles barn og vekselvis hans datter fra hans første ekteskap. De har et godt sexliv, og de har klart å bevare forelskelsen etter flere år som gift. Forholdet deres virker tuftet på en tanke om at kjærligheten de føler til hverandre er så sterk at de kan tillate andre å gå inn og ut av forholdet mellom dem. Romanen utfordrer på den måten forestillingen om det monogame parforholdet. Ved å åpne for andre tilskudd til parforholdet, utforsker romanen spenningen mellom åpenhet og sjalusi. Jon insisterer på å fantasere om at Timmy skal ligge med andre menn. For Jon er det å ville ha et åpent forhold forbundet med et ønske om frihet fra det han oppfatter som vanlig. Han vil ikke være en «typisk mann», og han uttrykker gjentatte ganger at han ikke vil leve i et «sånt» forhold som ikke tåler at de ser på og blir sett på av andre. Han ser ingen grunn til at ikke ekteskapet skal tåle at kona treffer en annen mann, og han ønsker med det å manøvrere seg unna sjalusien som ofte følger utroskap. Slik jeg leser *Historie om et ekteskap*, er det en sammenheng mellom Jons ønske om å nøytralisere sjalusien og hans behov for å bryte med tradisjonelle kjønnsroller. Jon uttrykker en avsmak mot det han opplever som begrensninger knyttet til hva som er forventet av ham som mann. Dette kommer blant annet til uttrykk ved at det er Jon som tar seg av det praktiske husarbeidet i hjemmet deres, og ved at han opplever forventningen om at hverken han eller Timmy skal kunne begjære andre som banal. Tross forsøkene på å utforske alternative måter å organisere kjærlighetslivet på og å

utvide grensene for åpenhet, tåler likevel ikke ekteskapet deres påkjenningen av at Timmy innleder et forhold med en kollega.

Ved å utfordre forestillingen om at utroskap nødvendigvis ødelegger et forhold, tematiserer Gulliksen kjærlighetens vilkår i *Historie om et ekteskap*. I denne oppgaven ønsker jeg å undersøke hvilke forestillinger om kjærlighet som kommer frem i romanen ved å se nærmere på hvordan Gulliksen skildrer forelskelsen, hvordan han skildrer beveggrunnene for bruddet mellom Jon og Timmy, og hvordan endrede kjønnsroller kan ha virkning på hvordan forståelsen av kjærlighetsforholdet har endret seg. Problemstillingen for oppgaven lyder som følger: Hvordan utfordres forestillinger om kjærlighet i Geir Gulliksens *Historie om et ekteskap* (2015)?

1.2 Materiale

1.2.1 Geir Gulliksen

Geir Gulliksen (f. 1963) er en norsk forfatter. Gulliksen debuterte i 1986 med romanen *Mørkets munn*, og han har siden skrevet bøker i flere sjangre. Frem til 2009 skrev han i hovedsak lyrikk og essays, og siden utgivelsen av *Tjuendedagen* i 2009 har han gitt ut seks romaner på Aschehoug forlag, senest *Bli snill igjen* (2020). De seks romanene har blitt mottatt med rosende kritikker for måten de diskuterer kjærlighet, identitet og alternative forståelser av kjønnsroller. Ut over å skrive egne bøker, har Gulliksen gjort seg bemerket som forlegger i forlagene Tiden og Oktober, hvor han har virket som redaktør for blant andre Karl Ove Knausgård. I 2014 mottok Gulliksen Aschehougprisen for sitt samlede forfatterskap. Prisen ble begrunnet særlig med henvisning til hans på det tidspunkt tre seneste romaner, *Tjuendedagen* (2009), *Forenkling* (2010) og *Bøyde knær* (2012), for måten de skildrer «ambisiøse og kraftfulle kjærlighetshistorier [...] med frekk eleganse» (Aschehoug 2022). I 2016 ble han nominert til Kritikerprisen og Nordisk råds litteraturpris for *Historie om et ekteskap*.

1.2.2 Handling og forteller

I *Historie om et ekteskap* møter vi Jon, som forteller historien om hvordan ekteskapet mellom ham og kona Timmy gikk i oppløsning. Jon forteller hvordan han og Timmy møtes som studenter med hver sine partnere. Timmys forhold er overfladisk og enkelt å avslutte, men Jon er gift og har et lite barn, noe som gjør bruddet krevende. Jon og Timmy gifter seg og får to barn sammen. Noen år senere treffer Timmy Harald gjennom jobb. Timmy og Harald

begynner å sende hverandre tekstmeldinger jevnlig, de møtes for å klatre, gå på ski i skogen og løpe sammen, og de setter i gang prosjekter som lar dem jobbe sammen. Jon er hele tiden klar over kontakten mellom de to, og han gir flere ganger uttrykk for at Timmy burde fortsette å treffe Harald. Tanken på at Timmy kan og vil ligge med andre tenner Jon seksuelt, og fantasien om å innlemme en tredjepart i forholdet er noe Jon stolt tolker som et tegn på at han selv lever i et trygt og åpent forhold. Når Timmy omsider er utro med Harald, går likevel ekteskapet med Jon i oppløsning.

Siden Jon er fortelleren og fører ordet i romanen, er det han som får fortelle historien om forholdet. Første side av *Historie om et ekteskap* tar form av en dialog mellom to parter uten navn. Leseren forstår etter hvert at samtalen foregår mellom Jon og Timmy. Romanen åpner med at Jon spør Timmy om hun kan fortelle «om oss» (Gulliksen 2015, 7).¹ Timmy begynner å fortelle om at de var kjærester som giftet seg og fikk barn sammen, men Jon vil heller høre om hva som skjedde med dem. Han skjønner det ikke, han vil at Timmy skal fortelle ham det. Hun svarer at hun ikke kan eller vil fortelle om det, hvorpå Jon spør: «Vil du at jeg skal fortelle det isteden? Da gjør jeg det» (7).

Romanens åpning illustrerer en grunnleggende spenning i *Historie om et ekteskap*, som i samspill med det kjærlighetstematiske er uunngåelig å ta i betraktning i en oppgave som denne. Romanens forteller er en fraskilt ektemann som ser tilbake på samlivet med ekskona på leting etter en forklaring på hva det var som skjedde mellom de to. I forsøket på å finne en forklaring, forteller han både sin egen og konas fortelling. Han inntar en intern synsvinkel hos Timmy, og fortelleren forestiller seg hvordan hun har tenkt, reagert og agert i ulike situasjoner han selv ikke har deltatt i. Selv om historien fortelles av en forteller som tidvis gir seg ut for å være nøytralt observerende, blir leseren stadig minnet på at det er Jon som forteller historien. Fortelleren uttrykker usikkerhet om hvordan ting egentlig foregikk, og ved flere anledninger ombestemmer han seg og forteller hendelser på nytt. På den måten avslører Jon seg selv som en upålitelig forteller, hvis «narrative pålitelighet blir underminert av elementer i fortellingen han selv presenterer» (Lothe m.fl. 2007, 236). Åpningsreplikkene lar leseren vite at det som skal fortelles om er avsluttet, og at det som følger er Jons gjengivelse av historien. Denne formen for «narrasjon som del av historien» kan, som Petter Aaslestad poengterer, høyne romanens «fiktive troverdighet, ved å minne om at den teksten som leseren har i hånden, også er nedskrevet» (Aaslestad 1999, 118). Samtidig gjør det at leseren må være oppmerksom på

¹ Heretter vil jeg kun vise til sidetall når jeg refererer til sitater fra *Historie om et ekteskap*.

hvordan fortelleren fremstiller seg selv og de rundt seg og vurdere fortellingen med et kritisk blikk, ettersom romanens hovedperson gir seg selv fortellermakt over sin egen fortelling.

Fortellerinstansen retter slik oppmerksomhet mot fortellingens tematiske implikasjoner. Jon ønsker svar på hva som skjedde mellom de to, og ved å forestille seg hvordan Timmy opplevde samlivet deres, kan Jon granske sine egne motiver på ny. Var egentlig forholdet deres slik Jon tenkte det var, og hva gikk galt mellom de to? Dette er relevante spørsmål å stille som en inngang til min lesning av romanen. Videre vil jeg redegjøre for mottakelsen romanen ble møtt med da den ble lansert.

1.2.3 Mottakelsen av *Historie om et ekteskap*

Historie om et ekteskap ble mottatt med jevnt over gode anmeldelser i de fleste store norske medier da den ble lansert høsten 2015. Gerd Elin Stava Sandve i *Dagsavisen* roser Gulliksen for hans vakre stil og skriver at *Historie om et ekteskap* er «skrevet med en enormt sterk språkfølelse, en bevissthet rundt ordvalg, pauser, kronologi, som gjør romanen like vakker som den er interessant» (Sandve 2015). De fleste av anmelderne trekker frem romanens styrke i evnen til å diskutere tvetydige problemstillinger knyttet til innlevelse, sjalusi og kjønnsroller, og de kommenterer den tette sammenhengen mellom den tematiske utforskningen og de fortellertekniske grepene Gulliksen benytter seg av. I *Aftenposten* kalte Ingunn Økland romanen «den forlatte mannens famlende forsøk på å skjønne hva som skjedde med det langvarige ekteskapet begge var så stolte av» (Økland 2015). Konsekvensen av Jons innlevelse i Timmy er at ingenting er sikkert, og at leseren ikke kan ta Jons iscenesettelse av seg selv eller Timmy for pålydende. Økland trekker dessuten frem trekant- og sjalusimotivene som viktig for forståelsen av hvorfor ekteskapet mellom Jon og Timmy bryter sammen. NRKs anmelder Anne Cathrine Straume peker på forbindelsen mellom blikket på den andre og oppfatningen av tradisjonelle kjønnsroller som en inngang til å forstå romanen. Straume trekker frem oppfatningen av det mannlige som noe aktivt og det kvinnelige som noe passivt som et viktig motiv i romanen og Gulliksens forfatterskap for øvrig. Gulliksen bruker *Historie om et ekteskap* til å diskutere forholdet mellom identitet og kjønn, og Straume kommenterer betydningen av den andres blikk for selvforståelsen: «Hvem er jeg om ikke hun/han ser meg?» (Straume 2015). Blikket på seg selv utenfra blir, slik Straume ser det, motivasjonen for å fortelle historien.

Carina Beddari i kritikkforumet «Kritisk kvartett» på Litteraturhuset i Bergen stiller seg mer kritisk til *Historie om et ekteskap*. Beddari omtaler boka som en «jævlige irriterende

bok» og hevder det er noe «barnslig og dumt med frihetstanken [Jon] vil basere livet sitt på» (Beddari m.fl. 2016). Ikke fordi frihetstanken er kritikkverdig i seg selv, men fordi Jons frihetsbehov virker påtatt for Beddari: «Hvis de virkelig hadde hatt det så likeverdig og fritt, hadde det ikke vært nødvendig å hele tiden snakke om det og hele tiden fantasere om det og hele tiden skulle lage en enhet ut av ‘oss to’» (Beddari m.fl. 2016). «Kvartett»-kollega Eirik Vassenden er også kritisk i sin vurdering av romanen, og han trekker frem fortellergrepet og måten fortelleren beskriver Timmy som et særlig problematisk virkemiddel. Fortellerstemmen fremstiller Timmy i et nøytralt og observerende språk, men hun fremstilles samtidig som distansert, «hard» og ganske usympatisk (Beddari m.fl. 2016). Vassenden, Beddari, og Margunn Vikingstad peker samtidig på at den samme nøytrale, men lite flatterende fremstillingen gjelder for Jon selv, og de trekker frem måten Gulliksen stiller frem sin egen hovedperson til spott og spe som en styrke ved romanen.

I juryens begrunnelse for nominasjonen til Nordisk Råds litteraturpris i 2016 blir samspillet mellom form og tematikk trukket frem. Juryen peker på at glidningene i synsvinkel og Jons forsøk på å se det hendelsesforløpet han ønsker å forstå «åpner for flere mulige tolkninger av skyld, makt og ansvar» (Nordisk samarbeid 2016). Resultatet er en roman «der konvensjoner, frihet og valg skaver mot hverandre i en idémessig og dramaturgisk tett og velkomponert helhet, [som åpner] for en reelt utforskende holdning til levemåter så nær vår hverdag at det ofte kan være vanskelig å se dem utenfra» (Nordisk samarbeid 2016).

Juryens begrunnelse betoner personlige og utforskende aspekter ved Gulliksens prosa. Flere av anmelderne kommenterer også hvordan Gulliksen har skrevet en roman med forbindelser til virkeligheten. Ingunn Økland i *Aftenposten* leser *Historie om et ekteskap* i sammenheng med Gulliksens diktsamling *Ung trost klokken fem om morgenen i en brusende alm* (2014), som også tematiserer en skilsmisse, og ser skildringene av samlivsbrudd i sammenheng med forfatterens eget nylige samlivsbrudd, som han har omtalt i essays og intervjuer. Den «spørrende, hypotetiske formen» i *Historie om et ekteskap* gir likevel en følelse av å lese skjønnlitteratur, og Økland poengterer at forfatteren gjør «estetiske valg som løfter teksten fra normalprosa til diktning» (Økland 2015).

Også Margunn Vikingstad i *Morgenbladet* peker på den tette forbindelsen mellom roman og virkelighet. Forbindelsen gjør det nødvendig, i Vikingstads øyne, å lese Gulliksens romaner i sammenheng med essayistikken hans. *Historie om et ekteskap* er ifølge Vikingstad essayistisk i viljen til å åpne opp og forstå. Vikingstad kaller fortellergrepet hvor Jon lever seg inn i Timmy en lett tildekt materialisering av essayet «Se min kjole» fra 2010, hvor Gulliksen beskriver en lengsel etter å overskride følelsen av å tilhøre det mannlige. Det potensielt

biografiske i romanen er likevel «støtt plassert i fiksjonen» ved valget av fortellerteknikk, som skaper «ei glipe mellom det forteljaren fortel og det han faktisk kan vite» (Vikingstad 2015).

Kritikerne er samstemte i mottakelsen av *Historie om et ekteskap* som en roman som diskuterer kjønn og kjærlighet, og mange peker på samspillet mellom form og tematikk. Dette er tematiske innfallsvinkler jeg vil undersøke videre i oppgaven. Anmeldere som Vikingstad i *Morgenbladet* og Økland i *Aftenposten* poengterer en forbindelse mellom romanteksten og virkeligheten, en forbindelse som ble ytterligere forsterket året etter romanens utgivelse.

1.2.4 Historie om et ekteskap som virkelighetslitteratur

Det potensielt biografiske ved romanen skapte reaksjoner i kjølvannet av romanens mottakelse. Gulliksens ekskone Marianne Bang Hansen beskrev i 2016, i forbindelse med debatten om «virkelighetslitteratur» som oppsto rundt Vigdis Hjorths roman *Arv og miljø* (2016), hvordan hun selv følte seg utlevert i *Historie om et ekteskap*.² Gulliksen skrev *Historie om et ekteskap* kort tid etter skilsmissen deres, og i en kronikk i *Aftenposten* hevder Bang Hansen at detaljer og hendelser fra hennes samliv med og skilsmisse fra Gulliksen var blitt brukt i romanen (Bang Hansen 2016). Bang Hansen føler seg utlevert av Gulliksen og skriver at venner og familie kjenner seg igjen i både detaljer og helheten av hendelsesforløpet i romanen. I motsetning til sitt eget virke som forsker og psykolog, der hun møter strenge krav til etisk refleksjon over møtet med pasienter og deltakere i forskningsprosjekter, oppfatter Bang Hansen en uvilje mot å diskutere etiske retningslinjer for kunsten blant forfattere og forlag.

Bang Hansens kronikk ble møtt med et motsvar fra Gulliksen i en kronikk i *Morgenbladet*, hvor Gulliksen forsvarer sin metode. Slik Gulliksen ser det, er det umulig «å skrive god litteratur uten at skriveingen tar utgangspunkt i noe som er viktig/akutt/uløselig for forfatteren, noe som er nødvendig å finne ut av» (Gulliksen 2016). I Gulliksens tilfelle dreier det viktige seg om å finne en ny måte å skrive om kjønn og seksualitet på etter de omveltende erfaringene med skilsmissen. Likevel holder Gulliksen fast ved det fiktive ved romanene sine: «De romanene jeg skriver, er fiksjoner, fiktive univers – men de er selvfølgelig bygd på

² Virkelighetslitteratur er et mye omtalt begrep de siste årene. I artikkelen «Virkelighetslitteraturen og debatten om den» i *Norsk litterær årbok 2017* definerer Frode Helmich Pedersen virkelighetslitteratur som «skjønnlitterære verker som legger seg tett opp til virkeligheten på en slik måte at gjenkjennelige virkelige personer opptrer i verket, i situasjoner som faktisk har funnet sted. Disse situasjonene tenderer mot å være private snarere enn offentlige» (Pedersen 2017, 33). I artikkelen presenterer Helmich Pedersen debatten om virkelighetslitteraturen som oppsto i kjølvannet av *Arv og miljø* i grove trekk.

erfaringer jeg selv har gjort. Om jeg så hadde skrevet fantasy, tror jeg at mange jeg kjenner ville ha kjent igjen både det ene og det andre. Sånn er det å skrive» (Gulliksen 2016).

I hvilken grad Gulliksen dikter eller beskriver virkelige hendelser i *Historie om et ekteskap*, var i utgangspunktet noe jeg ikke ville være særlig opptatt av i denne oppgaven. Vissheten om at romanen er forbundet med debatten om virkelighetslitteratur preger imidlertid min forståelse av romanen i såpass grad at jeg har vansker med å ikke ta hensyn til det. Den tette forbindelsen mellom Gulliksens diktning og essayistikk er noe som styrker denne fornemmelsen, en forbindelse jeg vil vende tilbake til i oppgavens fjerde kapittel. Et av de sentrale motivene i romanen er nettopp blikket på andre og fremstillingen av andre enn deg selv, og da er det interessant hvordan Gulliksen blir beskyldt for å betrakte og beskrive personer nær ham og bruke dem i romanen sin uten at de har gitt samtykket de behøver å gi. Slik tematiserer Gulliksen på et vis mottakelsen av sin egen roman i *Historie om et ekteskap*. Reaksjonene fra ekskona kan virke som en påminnelse om at leseren må forholde seg til Jons perspektiver med en kritisk distanse. Jon er en upålitelig forteller, og fordi han gjennom romanen forteller om ekteskapet fra sin egen så vel som Timmys synsvinkel, må leseren forholde seg kritisk til hvordan det å betrakte hendelser i ettertid gir fortelleren definisjonsmakt.

Derfor mener jeg det er hensiktsmessig å vie deler av oppgaven til å diskutere fortellergrepets virkning. Min overordnede inngang til lesningen er likevel knyttet til kjærlighet og kjønn, fordi jeg oppfatter dette som relevante innfallsvinkler i en lesning av romanen. Videre i oppgaven skal jeg derfor gi en tematisk lesning hvor jeg forholder meg til hvilke forestillinger om kjærlighet som kommer til uttrykk i *Historie om et ekteskap*. Avslutningsvis vil jeg imidlertid trekke tråden tilbake til debatten som oppsto rundt romanen for å reflektere over hvordan debatten preger min forståelse av romanen og hvordan romanen kaster lys over debatten.

1.3 Sekundærlitteratur og tematiske innfallsvinkler

Selv om romanene har blitt nominert til priser og fått god mottakelse, er Geir Gulliksens nyere forfatterskap forholdsvis ubehandlet i den litteraturvitenskapelige forskningen. De to masteroppgavene som er skrevet om Gulliksens nyere forfatterskap, behandler romanen *Tjuendedagen* (2009) (Ølstad 2011, Ellefsen 2013). Det samme gjelder de to eneste forskningsbidragene som presenterer lesninger av det nyere forfatterskapet, kjønnsforsker Wenche Mühleisens artikkel «Å åpne for en annen verdensorden» fra 2011 og

litteraturprofessor Christian Refsums kapittel om *Tjuendedagen* i sin bok *Kjærlighet som religion* (2016). Selv om Gulliksens forfatterskap er lite behandlet i forskningen, er det likevel omtalt i andre sammenhenger, for eksempel i oversetter og kritiker Margunn Vikingstads essaysamling *Rapportar frå randsonene* (2021).

I essaysamlingen omtaler Vikingstad en rekke samtidslitterære forfatterskap, deriblant Geir Gulliksens romaner. Vikingstad benytter seg av randsone-begrepet fra økologien for å beskrive hvordan forfatterne tematiserer og utfordrer moderne forestillinger om frihet (2021, 16). I lesningen av Geir Gulliksens romaner kan begrepet beskrive hvordan romanene skildrer mennesker som mister seg selv av syne i møte med andre. Vikingstad trekker samtidig frem lengselen etter tilhørighet og frihet hos Gulliksens romankarakterer, og at spørsmålet om hva som skal til for å kjenne seg fri, står sentralt i forfatterskapet. Kan, for eksempel, en form for frihet oppnås ved å gjemme seg i andres nærvær? (Vikingstad 2021, 37). Jeg oppfatter dette som et sentralt spørsmål i møte med *Historie om et ekteskap*, hvor den aktive rollen Jon tar i å fortelle om Timmy retter leserens oppmerksomhet mot hvor skillet mellom de to går. Spørsmålet om hva som utgjør et selv og hvordan selvet trer frem i møte med andre blir dermed sentralt i møte med Gulliksens romaner. Vikingstad skriver:

Hos Gulliksen framstår utforskning av kjønn og identitet på den eine sida som eit forsøk på å finne ein ståstad, finne sin veg. Det handlar om å stå tydelegare fram og vere open for alle moglegheitane som finst i eit liv. På den andre sida viser det seg ofte som eit ønske om å sleppe bort frå seg sjølv. (2021, 41–42)

Jeg oppfatter spenningen mellom forsøket på å finne seg selv og å slippe bort fra seg selv som påtrengende i *Historie om et ekteskap*. Når Jon mister seg selv av syne, skjer det som en konsekvens av de omveltende erfaringene han skildrer som forteller i romanen.

Fortellerhandlingen lar Jon huske tilbake, dikte og rekonstruere handlingsforløpet frem mot skilsmissen. Ved å innta Timmys ståsted, betrakter Jon seg selv utenfra i et forsøk på å «observere seg sjølv og stille spørsmål ved egne intensjonar» (Vikingstad 2021, 44). Jons fortellerhandling kan med det tolkes som et forsøk på å rekonstruere et selv han har mistet av syne.

Vikingstad presenterer en kort, men interessant tankerekke om Gulliksens forfatterskap, og hun stiller mange spørsmål jeg oppfatter som relevante i møte med *Historie om et ekteskap*. Vikingstad kommenterer derimot ikke kjærlighetstematikken i forfatterskapet i særlig stor grad, noe jeg oppfatter som viktig for forståelsen av romanen. Christian Refsum kan være mer behjelpelig i så måte. I *Kjærlighet som religion* viser Refsum til den franske

filosofen René Girard i sin lesning av *Tjuendedagen*. Girard hevder at begjæret mellom to mennesker alltid involverer en tredjepart, og at vi har en tendens til å begjære det som blir begjært av andre. I så måte er begjæret mimetisk, det hermer etter det noen andre har (Refsum 2016, 76). Når man ønsker noe den andre har, skaper det sjalusi og rivalisering (Refsum 2016, 77). Som Refsum viser, skildrer *Tjuendedagen* to trekantforhold – ett som er fritt for det mimetiske begjæret og ett som illustrerer Girards teori om dynamikken i trekantrelasjonen på sitt enkleste (Refsum 2016, 95). Ekteparet i *Historie om et ekteskap* leker også med tanken på en trekantrelasjon som er fri for det mimetiske begjæret, men denne gangen er forsøket på å kontrollere sjalusien mislykket. Ekteskapet mellom Jon og Timmy tåler ikke påkjenningen av en tredjepart, og Timmys affære med Harald ender med at ekteskapet går i oppløsning. Forsøket på å tillate en tredjepart i forholdet uten at utroskapen skal måtte innebære et ekteskapsbrudd eller andre sosiale sanksjoner, viser frem et behov for å utforske hvilke former samlivet kan ha, og stiller spørsmål ved hvilke behov kjærligheten og relasjonen til andre tilfredsstillende i oss. Må vi forby den vi er gift med fra å treffe andre, eller kan vi leve sammen, fri fra sjalusien? Er vi fornøyde i en tilstand hvor kjærligheten er flyktig og partnere er noe vi til stadighet kan bytte ut, eller sitter vi inne med et grunnleggende behov for tilhørighet som en tilknytning til et annet menneske kan gi oss?

Refsum viser til den britisk-polske sosiologen Zygmunt Bauman og hans begrep om den flytende moderniteten, et begrep som kan brukes for å illustrere nettopp denne tendensen. Bauman argumenterer for at de stabile rammene rundt subjektet som oppsto i den tidlige moderniteten, for eksempel gjennom familie, religion og sosial klasse, er svekket eller oppløst i den senere flytende moderniteten (Refsum 2016, 44). Bauman viser til at vi stadig konfronteres med nye valg i hverdagen, både hva gjelder bosted, klesstil, karrierevalg, venner og elskere. Den konstante tilgangen på nye sosiale impulser gjør at vi i større grad enn før kan prøve ut forskjellige partnere før vi bestemmer oss for hvem vi skal knytte oss til (Refsum 2016, 44). I mine øyne er ikke nødvendigvis Baumans begreper noe som kan brukes til å forklare Timmys utroskap, men Bauman beskriver en samfunnstilstand hvor individuelle livsvalg får færre langsiktige konsekvenser for den enkelte. Jeg opplever at romaner som *Historie om et ekteskap* skildrer denne samfunnstendensen, og at sosiologer som Bauman, Richard Sennett og Anthony Giddens på den måten er relevant for å forstå romanen.

Om tilknytningen til andre mennesker virkelig er så flytende som det Bauman hevder, kan det være interessant å tenke over hva som skal til for at vi knytter oss til andre. Hva skjer i oss når vi forelsker oss, og hva må partnerne våre vekke i oss for at vi skal ville knytte oss til dem? I oppgavens andre kapittel vil jeg støtte meg på filosofen Alain Badiou og hans syn på

kjærligheten som en hendelse som konstituerer en ny virkelighetsforståelse. Videre vil jeg vise til filosofen Simon May og hans forståelse av kjærligheten som en lengsel etter «ontologisk rotfestethet» når jeg diskuterer romanpersonenes beveggrunner for at de blir værende i eller forlater forholdene de er i.

1.4 Disposisjon

På bakgrunn av romanens handling, resepsjon og tidligere forskning på forfatterskapet, mener jeg det er grunnlag for å undersøke tre motiver i *Historie om et ekteskap* som på hver sin måte kan brukes til å diskutere hvordan romanen utfordrer forestillinger om kjærligheten: et forelskelsesmotiv, et bruddmotiv og et kjønnsrollemotiv. Etter denne innledningen følger en analyse av *Historie om et ekteskap*. Analysen vil være tredelt, og jeg vil lese romanen i lys av teoretiske bidrag jeg utdyper underveis.

I oppgavens andre kapittel skal jeg gjøre rede for forelskelsesmotivet og på hvilke måter det kommer til uttrykk i romanen. I denne delen vil jeg være særlig oppmerksom på hvordan de første møtene mellom de som forelsker seg i hverandre skildres. Hvordan reagerer de på det første synet av den de skal forelske seg i, og hvordan forholder de seg til den de skal komme til å forelske seg i? I oppgavens tredje kapittel vil jeg redegjøre for bruddmotivet i romanen. Jeg leser Jon og Timmys forhold i lys av Anthony Giddens' begrep «det rene forhold», før jeg problematiserer Jons frihetsbehov og rollen han spiller i å skyve Timmy vekk fra seg. Kapittel fire vil jeg vie til å diskutere Gulliksens forståelse av manssrollen ved å diskutere *Historie om et ekteskap* i lys av essayet «Se min kjole» (2010). Jeg vil gjøre rede for hvilke måter romanen og essayet utfordrer forestillingen om manssrollen på, og hvordan manssrollemotivet i Gulliksens tekster kan forstås i sammenheng med andre samtidslitterære fremstillinger av manssrollen i det senmoderne samfunnet. I femte kapittel vil jeg trekke sammen trådene fra oppgaven og oppsummere hva romanen forteller oss om forestillinger om kjærlighet, før jeg diskuterer hvordan romanens fortellergrep gjør at romanen må forstås i sammenheng med debatten om virkelighetslitteratur.

2. Forelskelsen

I *Kjærlighet som religion* viser Christian Refsum til den britiske filosofen Simon May og peker på at det med sekulariseringen av Vesten har skjedd en utvikling i måten vi forstår kjærligheten på. Da man tidligere kunne vende seg til Gud for Hans ubetingede kjærlighet og tilgivelse, kunne man bevare en mellommenneskelig, mer feilbarlig og sårbar kjærlighet. Til tross for dreiningen vekk fra Gud og religionen, har mennesket fremdeles et behov for ubetinget omsorg. Virkningen er at vi forventer ubetinget, altomfattende kjærlighet og omsorg, men partnerne våre vil ikke nødvendigvis være i stand til å innfri ønsket. Det skal med andre ord godt gjøres å ikke bli skuffet. Det er, med Refsums ord, «nødvendig å tenke kritisk gjennom hva slags forestillinger som produseres og reproduseres om kjærlighet» (2016, 29). I dette kapitlet vil jeg undersøke nettopp hvilke forestillinger om kjærlighet og forelskelse som kommer til uttrykk i *Historie om et ekteskap*.

I analysen vil jeg særlig benytte begreper fra filosofene Alain Badiou og Simon May. Begge er omtalt i Refsums *Kjærlighet som religion*, og de er sentrale hjelpemidler i hans egne analyser av kjærlighetstematikken i et utvalg nyere litteratur og film. Sekundærlitteraturen Refsum benytter er relevant for mitt eget prosjekt, og jeg velger derfor å benytte meg av deler av hans teoretiske rammeverk. Jeg vil undersøke annen primærlitteratur enn Refsum og vil dermed nødvendigvis ha en annen vinkling inn i prosjektet. I redegjørelsen for Badiou og May opplever jeg likevel at det er naturlig å vise til Refsums forståelse av dem, der hvor Refsums lesninger virker relevante for min egen forståelse av filosofenes begreper.

I dette kapitlet vil jeg undersøke hvordan forelskelsen blir skildret i *Historie om et ekteskap*. Jeg vil konsentrere meg om hvordan de første møtene mellom henholdsvis Jon og Timmy og Harald og Timmy blir skildret, og jeg vil være særlig oppmerksom overfor hvilke følelser de forelskede vekker i hverandre. Hvilke ordelag blir forelskelsen skildret i? Er det følelsen av å ha funnet noe trygt, noe de føler seg hjemme i? Hvilke refleksjoner gjør de forelskede seg over den de har vært før de traff den de forelsker seg i, og i hvilken grad opplever de forelskelsen som et vendepunkt i livene sine? Avslutningsvis vil jeg reflektere over hvordan de to forelskelsene skiller seg fra hverandre og hvorvidt de to skildringene kan bidra til å nyansere forestillingen om hva en forelskelse er.

2.1 Jon og Timmy

2.1.1 Kjærlighetshendelsen

Hva er kjærlighet? Den franske filosofen Alain Badiou presenterer et forslag i boken *In Praise of Love* (2012). Slik Badiou ser det, er kjærligheten «a quest for truth», en søken etter sannhet (2012, 22). Sannheten man søker, handler om å avdekke hva slags virkelighet man opplever fra det tosomme perspektivet, heller enn det ensomme. Hvordan fortøner verden seg opplevd sammen med en annen, og ikke alene? I Badiou's øyne dreier kjærligheten seg om å erfare og oppleve verden, paradoksalt nok fra et annerledes perspektiv, men som samtidig er likt ditt eget (2012, 22). Badiou ber leseren se for seg å lene seg over skulderen på den man elsker og iaktta alt man ser på samtidig. Opplevelsen av å se på det samme, men med et annet blikk, skaper en felles identitet som er tuftet på «identical difference». De to elskende er forent i et subjekt som ser verden gjennom «the prism of our difference, so this world cannot be conceived, be born, and not simply represent what fills my own individual gaze» (2012, 26).

Ifølge Badiou oppstår kjærligheten alltid i et møte mellom to individer. Dette møtet kategoriserer han som en «event», eller en hendelse (Badiou 2012, 24). Kjærligheten oppstår i en hendelse hvor to individer møtes, og individene kan tilhøre forskjellige grupper og bakgrunner. Fordi den kan oppstå mellom to vidt forskjellige mennesker, fortøner kjærlighetshendelsen seg som en overraskelse (Badiou 2012, 29). Overraskelsen starter en prosess hvor de to må forstå verden på nytt, ikke fra den ene, men fra tosommelighets perspektiv. Slik fortøner en ny verden, en ny sannhet seg for den som elsker. Sannheten dreier seg ikke, med Christian Refsums ord, om å erkjenne hvordan den du elsker opplever verden, men om å erkjenne det nye som oppstår i møtet. Hendelsen «impliserer en grunnleggende endring av de rammene vi ser virkeligheten innenfor» (Refsum 2016, 39). Badiou bruker store ord, men i mine øyne beskriver ikke begrepene hans noen særlig ny og original erfaring. Mange vil nok stemme i at forelskelsen kan oppfattes som besettende, og at man kan oppleve forelskelsen som en omveltende erfaring. Likevel er Badiou's begrepsapparat treffende for Gulliksen's beskrivelser av forelskelsen, og begrepene er på den måten relevante å bruke for å forstå skildringen av forelskelse i *Historie om et ekteskap*.

Det første møtet mellom Jon og Timmy foregår på legekantoret hvor Timmy er i praksis. Møtet lar seg lese i lys av Badiou's hendelsesbegrep. Jon er der med den syke datteren sin på undersøkelse. Timmys nærvær vekker en følelse av trygghet hos både Jon og datteren: «Datteren min må ha merket at jeg også ble trygg, at jeg lente meg tilbake» (40). Allerede fra første stund vekker synet av Timmy en følelse av at noe har forandret seg i Jon: «Det var mer

enn tillit, jeg ga meg hen, uten å tenke meg om, uten å holde igjen, jeg hadde allerede sett noe, eller åpnet for evnen til å se noe i henne som det ikke var meningen at jeg skulle se, følte det som» (41). At Jon ser noe i Timmy, ligner det Badiou beskriver som starten på en dreining av perspektivet vekk fra det ensomme mot det tosomme. Den plutselige måten han beskriver å gi seg hen på samsvarer med det overraskende ved kjærlighetshendelsen. Uten å kunne noe for det, virker det som om møtet med Timmy endrer noe grunnleggende i Jon, noe som får verden til å fortone seg annerledes for ham fra det punktet av. Jon stiller seg undrende til hva dette kommer av:

Var det bare at blikkene våre strøk i hverandre, og at vi holdt dem litt lenger enn vi burde gjort? Slo noe ut mellom oss uten at vi ville det eller visste det? Eller var jeg på utkikk etter noen, og ble det henne fordi hun var så god til å snakke med barnet mitt? Var det fordi øynene hennes var store og følsomme, og fordi stemmen hennes ble øm og mild da hun snakket med barnet mitt? (41)

Jon virker mest av alt overrasket over at han reagerer så sterkt på møtet med Timmy. Var han egentlig på utkikk etter noen andre? Frem til møtet med Timmy har han vært i et forhold med datterens mor, og han har tilsynelatende hatt det bra i forholdet. Når blikkene deres først møtes, setter det noe i gang som hverken han eller hun ønsker eller søker etter, og øyeblikket setter i gang hendelser som skal ende med at Jon og Timmy blir sammen. Det overraskende ved Badious kjærlighetshendelse virker å være særlig virksomt i Jon og Timmys tilfelle.

Overraskelsen spiller en sentral rolle i Jons videre refleksjoner over hva en forelskelse egentlig er: «Helt uventet ser du inn i ansiktet på en som ser oppriktig og søkende tilbake på deg. En som har noe du gjerne vil ha, humor, trygghet, lekenhet» (42). Det tilfeldige møtet er likevel nettopp det, tilfeldig. De fleste av disse møtene blir glemt, og man går videre. Møtenes flyktige natur gjør at det er tilfeldigheter som avgjør hvilke av møtene som resulterer i noe langvarig, og hvilke forelskelser som slukker like fort som de oppstår:

Overalt finnes mennesker som kunne funnet hverandre, og som ikke gjør det. Om alle som kunne det, hadde grepet ut etter hverandre, ville de færreste ekteskap vart lenger enn en dag, en uke eller noen måneder, kanskje et par år for dem som var blitt hjelpeløst lykkelige sammen. (42)

Om alle skulle fulgt magefølelsen og sluppet alt de har for å være sammen med den de tilfeldigvis møter på bussen en dag, vil de færreste forhold vare særlig lenge. Spørsmålet som følger, er hva som får to som møtes slik, tilfeldig i en flyktig stund, til å likevel gripe ut etter hverandre.

2.1.2 Ontologisk rotfestethet

Et mulig svar kan ligge i hvilke følelser den vi blir forelsket i vekker i oss. Ved det første møtet med Timmy forteller Jon, som vist over, at han føler seg trygg. Følelsen av trygghet er blant det som står sentralt i det Simon May presenterer som sin forståelse av hva kjærligheten er. I sin bok *Love – A History* (2011) undersøker May sentrale fremstillinger av kjærlighet gjennom filosofi- og litteraturhistorien, og han knytter kjærligheten til sitt begrep «ontological rootedness», som Refsum oversetter til ontologisk rotfestethet (Refsum 2016, 39). Den ontologiske rotfestetheten kommer til uttrykk ved at kjærligheten man føler overfor en annen person eller et fenomen, vekker en følelse av tilhørighet og trygghet i oss. Kjærlighet blir, ifølge May, det vi føler overfor dem som kan gi oss et håp om å oppleve rotfestethet, en følelse som «triggers and sustains the long search for a vital relationship between our beings and theirs» (2011, 240). Den som vekker håpet om ontologisk rotfestethet utfyller oss og får oss til å føle en trygghet i deres nærvær, fordi personen «seems to be receptive to, to recognize, to echo [...] what we regard as most essential about us» (May 2011, 240). Vi vil med andre ord kjenne oss igjen i og gjenkjenne oss selv i personen vi elsker, som speiler det vi oppfatter som viktig ved oss selv.

Følelsen av trygghet og av å bli tatt vare på kan bidra til å forklare hvordan møtet mellom Jon og Timmy utvikler seg fra et tilfeldig møte til et langvarig forhold. Som allerede poengtert, er følelsen av trygghet hos Jon umiddelbart til stede i møte med Timmy. Tryggheten gjør seg gjeldende videre under undersøkelsen av datteren: «Men for meg var det som om hun tok hånd om barnet mitt, og samtidig tok hun hånd om meg. Hun gjorde oss trygge, begge to. Hun var trygg på seg selv og på verden, og dermed ble jeg også trygg sammen med henne» (42). Den samme følelsen gjenkjennes når undersøkelsen er over:

Vi tok hverandre i hånden, litt formelt, og så hverandre inn i øynene, lett og smilende og bittelitt lenger enn nødvendig. Og så gikk jeg ut med datteren min på armen, og da vi var ute i gangen, strøk blikket mitt inn i hennes én gang til. Det hadde jeg ikke regnet med, det gjorde noe med henne, jeg virket så trygg og varm og levende, og hun visste ikke at det var hun som hadde gjort meg trygg og varm og levende, hun kjente ikke igjen sin egen tillit når den slo så sterkt tilbake i henne selv/Et nærvær, en ro, en mulig ømhet. (43)

Jon føler seg trygg, varm og levende i møte med Timmy, slik May beskriver forelskelsen. Som May poengterer, er noe av det som skaper følelsen av trygghet, følelsen av å kjenne seg igjen i den vi forelsker oss i. Jon kjenner seg imidlertid ikke bare igjen i Timmy. Han

oppfatter at hun kan oppfylle et av hans grunnleggende behov, nemlig tillit. Jons beskrivelser av hvordan Timmy er trygg på seg selv og dermed gjør Jon trygg sammen med henne virker som eksempler på at Jon søker denne tilliten, og at han uten å vite det savner den før han møter henne. Jon fanger opp tilliten og tryggheten Timmy utstråler, og han føler seg tryggere i seg selv av det. Kanskje er det dette løftet om ontologisk rotfestethet dreier seg om, følelsen av å kunne være trygt plassert i verden, å kjenne seg på riktig sted med den riktige personen. Timmy gir Jon en følelse av å bli hel, så vel som følelsen av trygghet. Helhets- og trygghetsfølelsene er fraværende fra Gulliksens beskrivelser av den plutselige forelskelsen, den som oppstår mellom to tilfeldige på bussen. Alain Badiou's hendelsesbegrep er dermed ikke tilstrekkelig for å beskrive det umiddelbare ved Jon og Timmys forelskelse. Jons refleksjoner over de flyktige møtene som kan eller ikke kan utvikle seg til forelskelser og forhold, viser at det må noe mer enn det overraskende møtet til for at forelskelsen skal slå rot, noe Simon Mays begrep om ontologisk rotfestethet kan bidra til å beskrive.

2.1.3 Verden sett med felles øyne

Det betyr imidlertid ikke at opplevelsen av et felles perspektiv, slik det inngår i Badiou's beskrivelse av forelskelsen, ikke vil være en sentral del av forelskelsens utvikling. Gulliksen skildrer hvordan Jon og Timmys forhold utvikler seg etter det første møtet på legekontoret. Senere møtes de to i en forelesning. Timmy studerer medisin, mens Jon er en vordende forskningsjournalist som følger de forelesningene han har interesse av. Etter at de to møtes igjen, fortsetter de å treffes jevnlig. De snakker sammen og deler hva de mener om «politikk og kjønn og barneoppdragelse» (45). Timmy synger vuggesanger for datteren til Jon, som ofte er med de to på trilletur. En dag forteller Jon Timmy at han har forelsket seg i henne, og de kysser: «Uavbrutt kyssing med tungene i kanskje ett minutt eller mer, så trakk vi ansiktene fra hverandre og betraktet hverandre på nytt, med nye øyne. Nå var det blitt oss» (46). Kysset markerer et vendepunkt, både for Jon og Timmy hver for seg, men også for Jon og Timmy som enhet. Som Jon sier var det nå blitt dem, og deres utsyn mot verden er endret fra det øyeblikket av. De to har gått sammen og dannet en ny enhet, bestående av de to hver for seg og summen av begge subjektene. Kysset kan på den måten sies å markere en fullbyrdelse av forelskelsen deres. Slik Badiou beskriver at kjærlighetshendelsen konstituerer et nytt perspektiv å se verden fra, gjennom den andre, men samtidig med ditt eget blikk, har Jon og Timmy nå inntatt hverandres perspektiver. Det nye perspektivet kommer til uttrykk ved at de to finner en ny, egen måte å forholde seg til verden rundt på som lar dem markere overfor

hverandre og alle rundt at de har noe eget sammen: «Vi fant et stemmeleie og et volum som vi gjorde til vårt, og som vi ikke snakket til noen andre i» (46–47). Med det felles stemmeleiet og det nye blikket på hverandre, etablerer Jon og Timmy et nytt, felles sted å betrakte verden fra.

Følelsen av å ha skapt noe nytt fortsetter etter fullbyrdelsen. Jon og Timmy har nå blitt kjærester, og Jon beskriver hvordan det nye livet med Timmy nærmest erstatter alt det som var før: «Hun var blitt sammen med meg, og nå skulle livet begynne, vårt liv, det livet som kom til å bre seg ut og dekke over alt annet vi hadde gjort» (53). Den nye tilværelsen stadfestes gjennom parets seksuelle opplevelser: «Hver kveld la vi oss i sengen, nakne og ivrige, som om vi aldri hadde vært nakne sammen med noen andre før» (53). Denne erkjennelsen av å skape noe nytt sammen står sentralt for Badiou når han beskriver kjærlighet som en konstruksjon av «a life that is being made, no longer from the perspective of One but of Two» (2012, 29). Jon og Timmy tar ikke bare med seg tidligere erfaringer inn i et nytt forhold, de skaper et helt nytt liv sammen som visker ut og skriver over det som har vært før. Det nye livet er en palimpsest, gjenkjennelig, men samtidig radikalt nytt. Etter en stund har den nye tilværelsen stadfestet seg: «Vi hørte sammen. Vi hørte det samme og forsto det samme, overhørte og forsto ikke, gjorde oss blinde på samme måte, hermet etter hverandres gode sider. Vi tok for oss av hverandre og det verden kunne gi oss med freidig optimisme» (53).

2.2 Timmy og Harald

Over har jeg presentert det Jon kaller «den første fasen», slik han forteller den (58). De neste årene preges av det etablerte familielivet, Haralds inntreden i Timmys liv og det varslede bruddet mellom Jon og Timmy. Det er også Jon, i kraft av å være romanens forteller, som beskriver den første fasen i forholdet mellom Timmy og Harald. Videre vil jeg undersøke hvordan den første fasen i forholdet mellom Harald og Timmy utarter. Kan man gjenkjenne mønstrene fra den første forelskelsen i den neste?

2.2.1 Det første møtet

Det første møtet mellom Timmy og Harald foregår en vårdag på arbeidsplassen hans i et departementene, hvor Timmy holder et gjesteforedrag. Etter foredraget blir hun stående og snakke med noen nysgjerrige om foredraget, før hun legger merke til en mann som forsøker å trenge seg frem mot henne mens han holder henne fast med blikket. Hun legger merke til noe

ved øynene hans: «Øynene hans, det var noe i dem, noe mildt og pågående, selvsikkert og søkende, hun visste ikke. Selv etter at alt var over, skjønte hun ikke hva det hadde vært, hun kunne ikke forklare det for seg selv, og i hvert fall ikke for meg» (9). Vi kan kjenne igjen overraskelsen som Harald vekker i Timmy, slik hun hadde gjort hos Jon ved deres første møte. Det overraskende i blikket til Harald vekker en nysgjerrighet hos Timmy og gir en fornemmelse av at noe skal endre seg fra dette tidspunktet. Følelsen vekker en forventning i Timmy når hun ser ham komme mot henne: «Hun sto og ventet på at han skulle komme frem til henne, og han smilte mens han nærmet seg, skjøv seg målbevisst frem mellom de andre som var på vei ut av rommet. Hun ble varm, hun visste ikke hvorfor» (9). Synet av den fremmede mannen, Harald, vekker en uvant, men varm følelse i henne, noe som får inntrykket av ham til å feste seg i Timmy.

Når Timmy så står overfor Harald, har det allerede bygget seg opp en viss spenning knyttet til hva møtet skulle innebære: «Ansiktet hennes skulle fortelle ham at hun var blitt heftet, og at hun var usikker på hva han ville med henne, men at hun stilte seg nøkternt velvillig til hva det nå var» (10). Under samtalen deres om innholdet i foredraget, viser det seg en forskjell mellom måten Jon og Harald forholder seg til Timmy på: «Han sa noe hun kunne ha sagt selv, men han sa det litt bedre, syntes hun. Eller? Det virket vagt forvridd, det han sa, som om han anstrengte seg for å følge hennes perspektiv, men ikke kunne det, fordi han ikke var i stand til å gi slipp på sitt eget» (10). I skildringene av disse innledende samtaler mellom to forelskede fremstår samtalen som en slags maktkamp, hvor den ene underkaster seg den andres perspektiv. Der Jon nærmest umiddelbart underkaster seg Timmys perspektiv for å konstruere et felles utsyn mot verden, møter Timmy mer motstand i møtet med Harald. Det Harald sier virker som en vagt forvridd versjon av hva hun selv kunne sagt, som om han ikke helt vil gi slipp på sitt eget perspektiv. Jeg tolker dette i to retninger. For det første tyder det på at Haralds og Timmys perspektiver enda ikke er forent. Det er heller ingen tegn på at den trygghetsfølelsen som ble vekket i Jon ved hans første møte med Timmy, er til stede hos Timmy i møte med Harald. Med andre ord har ikke det sterke grunnlaget for forelskelsen blitt lagt og håpet om den ontologiske rotfestetheten blitt vekket ved det første møtet mellom Harald og Timmy, slik man kan argumentere for at var tilfelle ved Jon og Timmys første møte.

For det andre er det verdt å dvele ved det at Jon ilegger perspektivet tyngde og viktighet. I mine øyne skjer dette som en markering av at han og Timmy fremdeles deler verdenssyn og oppfatning, og det til tross for at Harald er involvert. Jon kommenterer selv dette umiddelbart: «Det siste er en overtolkning, det trenger ingen å fortelle meg, jeg skjønner

det jo selv. Tvert imot: hun opplevde meningene hans som berikende, frigjørende» (10). Like mye som et tegn på at vi likevel bevitner en begynnende forelskelse mellom Timmy og Harald, er denne kommentaren en påminnelse om Jons rolle i å fortelle om møtet. Når vi vet at Jon gjenforteller møtet fra et tidspunkt etter skilsmissen, kan dette tolkes som et forsøk fra Jon på å se hvor ting gikk galt. Var det her, ved det første møtet mellom Timmy og Harald, at kimen til bruddet ble sådd, og føler Jon i så fall et behov for å markere at han på dette tidspunktet fremdeles «tilhørte» Timmy? Må han tydeliggjøre for seg selv at han og Timmy fortsatt delte perspektiv, og at Timmy og Harald ennå ikke delte det som de hadde? Vi får se et forsøk på å vise dette senere den samme dagen, når Jon sender Timmy en tekstmelding: «Hun svarte meg kort og kjærlig og liksom i samme ånd som jeg hadde skrevet til henne. Det var sånn vi pleide å skrive til hverandre» (17). Jon og Timmy skriver fremdeles, flere år etter de møttes, i det felles etablerte toneleiet, sånn som bare de to skriver med hverandre.

Det er likevel bemerkelsesverdig at Jon avslører seg selv som en upålitelig forteller, og at han innrømmer at han dikter opp sider ved det første møtet mellom Harald og Timmy. Like mye som at det avslører at Jon har behov for å se hvor det gikk galt, kan det tyde på at Jon behøver en fortelling om forholdet til Timmy og Harald hvor han fortsatt har kontroll over omstendighetene. Han har mistet kontrollen over historien om ekteskapet, og for å akseptere bruddet må han ta tilbake fortellerstemmen og definisjonsmakten.

2.2.2 En dreining av perspektivet

Etter møtet med Harald har noe endret seg i Timmy:

Etterpå syklet hun sakte gjennom gatene, hun skulle til kontoret, men tok seg god tid. Alt ville vise seg for henne denne formiddagen, lindetrærne eller lønnetrærne, hun brydde seg ikke om hva slags trær det var, en glatt skjære som vippet fint med halen, ungt løv som rørte seg i en ellers umerkelig vind. Hun likte seg. Hun likte seg selv og livet sitt. Alt som var levende åpnet seg for henne overalt hvor hun kom. Hun var ikke redd for noe. (10)

Timmy er mer åpen for nye inntrykk og verden rundt seg, eksemplifisert ved oppmerksomheten hun retter mot naturen rundt seg. Selv om hun ikke tenker på ham, virker det som om møtet med Harald har satt i gang en dreining av perspektivet hennes vekk fra det vante, og at hun er mer åpen for nye sider av verden rundt henne. Fremme på kontoret får hun en e-post fra Harald:

Han sa takk for nettopp, han skrev fint og varmt om foredraget hennes, hun kjente igjen stemmen hans, velviljen, interessen, sjarmen, eller hva det var. En betinget sjarmer må det ha vært, for tvers gjennom alt han skrev, som var rosende og positivt, kjente hun noe annet: Han ga seg ikke bort. Hun kjente en lett motstand, en viss spenst i anslaget. Og det trigget henne. Eller kanskje han bare var selvopptatt, for han skrev mest om det han tenkte selv, og følte seg tydeligvis trygg på at det var interessant for henne. (18-19)

Utdraget viser på ny forskjellen mellom måtene Jon og Harald forholder seg til Timmy på. Mens Jon gir seg selv bort og nærmest forsvinner i kjærligheten til Timmy, bevarer Harald seg selv i møte med den andre. Kanskje er det noe av det som gjør Harald interessant for Timmy. Jon har fra første stund vært hengiven og gitt slipp på seg selv for å gå henne i møte, mens Harald stritter mot. Det er Timmy som må nærme seg ham, ikke motsatt, slik hun er vant til.

E-posten fra Harald har gitt henne det fulle navnet hans, og hun googler ham: «Han var skitrener. Hun ble sittende og se ut i luften og tenke at det ville hun også bli» (20). For første gang avslører Timmy et håp om at hun kan dele noe med Harald og etablere noe de har felles. I mine øyne tegner det seg et mønster i måten Timmy nærmer seg Harald på. Slik Jon ga seg fullstendig over da han forelsket seg i Timmy, later Timmy til å interessere seg mer og mer for hva Harald gjør. Timmy inntar på den måten den rollen overfor Harald som Jon inntok da han forelsket seg i henne, hvor den som forelsker seg i en annen, gir slipp på seg selv.

2.2.3 En felles tone

En dag kort tid etter det første møtet med Harald løper Timmy i skogen. I stedet for å ta den vanlige ruten lenger inn i skogen, løper hun denne gangen langs boligområdet hvor hun vet at Harald bor. Etter kort tid treffer hun Harald som står ute i hagen og tøyer etter selv å ha vært på løpetur: «Og der utenfor huset sto han, akkurat som hun hadde tenkt at han skulle. Hun visste ikke at hun hadde håpet på det, men hun kjente igjen følelsen: akkurat slik skulle han stå, som om han hadde ventet på henne» (27). Timmy har allerede søkt etter adressen hans og oppdaget at Harald bor i nærheten av dem, og har mer eller mindre bevisst lagt løpeturen forbi huset hans, i håp om at han skal stå ute og vente på henne. Timmy treffer Harald på løpeturen, og hun merker at det foregår nøyaktig slik hun hadde håpet på, uten at hun engang visste at hun hadde håpet på det. Når Harald ser Timmy, hopper han over gjerdet fra huset sitt og inn på stien hvor Timmy kommer løpende: «Han gikk rett på. Som vanlig, tenkte hun, selv om hun ikke kjente ham ennå. Men hun visste allerede hva som var typisk for ham, hun kjente det

igjen med det samme hun så det» (27–28). Selv om de kun har møttes en gang før og utvekslet noen korte e-poster, føler Timmy det allerede som om hun kjenner Harald. Timmy er også sikker på hva som er typisk for ham når hun bestemmer tonen hun skal snakke til ham på: «Hun svarte kort, men hun var imøtekommende, hun ville være real og sportslig, og det falt henne lett, det passet til henne, det passet fint til ham også, kjente hun. De var allerede i ferd med å få en felles omgangstone, de to» (28). På samme måte som en felles stemme og en felles tone ble etablert mellom Jon og Timmy, blir den her også etablert mellom Harald og Timmy. Også i dette tilfellet mener jeg den felles omgangstonen lar seg lese som et uttrykk for hvordan Badiou beskriver at de to forelskede etablerer et felles perspektiv å se verden fra. Omgangstonen er en måte å forholde seg til og kommunisere med hverandre som skiller paret fra alle andre, som avgrenser de to mot omverden. Tonen mellom de forelskede blir et sted å betrakte verden fra sammen. Timmy tar lett til seg denne omgangstonen, den faller naturlig for henne. Også her er det en følelse av noe kjent som vekkes i møte med Harald. Fornemmelsen av å allerede kjenne ham, selv om hun knapt har møtt ham før, kan like gjerne forstås som at Timmy kjenner igjen seg selv i Harald og føler seg hjemme med ham. På den måten vil man kunne tolke det som at håpet om ontologisk rotfestethet på dette tidspunktet har blitt vekket i Timmy. Inntrykket av at hun søker noe hun kan forenes med Harald gjennom, blir forsterket av at Timmy oppdager nye sider ved seg selv gjennom Harald: «Han bet negler, ikke mye, men nok til at neglen lå nedsenket i fingertuppens ytterste hus. Hun hadde ikke tenkt seg at hun kunne like det, men nå gjorde hun det» (31–32). Timmy oppdager uoppdagede sider av seg selv gjennom møtet med en annen, på samme måte som Jon oppdager at han finner noe han ikke visste han hadde savnet i den tilliten Timmy utstråler.

2.2.4 Fullbyrdelsen

Timmy og Harald fortsetter å møtes, oftere og oftere. Skildringen av hvordan Timmy og Harald fullbyrder forelskelsen kommer ikke før helt til slutt i romanen, og denne fullbyrdelsen skjer heller ikke før februar året etter de har møttes for første gang. Utviklingen i forholdet mellom Timmy og Harald tar med andre ord langt lenger tid enn Jon og Timmys forhold, både i forholdets og handlingens kronologi. Når de to finner et prosjekt de kan jobbe sammen med på jobb, får de et påskudd til å møtes på Timmys kontor på kveldstid. Fullbyrdelsen blir skildret over en kort og handlingstett passasje og åpner med at Timmy møter Harald i inngangsdøra til jobben: «Og nå er det hun og han som har funnet hverandre, alt annet blir borte rundt dem. Han holder rundt henne, hun holder rundt ham. De slipper hverandre igjen

og tar et skritt tilbake for å møte den andres blikk» (157). I det Harald og Timmy omfavner hverandre, er det som om de stenger omverdenen ute. Jeg leser omfavnelsen som en fullbyrdelse av perspektivdreiningen vekk fra Timmy og Jon som enhet, som ble påbegynt under joggeturen. Fra nå av er det Timmy og Harald som deler det felles perspektivet. Dette bekreftes av at de to nå snakker til hverandre i en lik tone: «Stemmene deres på det lille kontoret er lave og intime, de følger hverandre i tonehøyde og intensitet, de har begynt å ligne på hverandre» (157–158). Kort tid etter kysser Harald Timmy, og de har sex for første gang.

Fullbyrdelsen markerer et tydelig brudd for Timmy. Etter dette virker en vei tilbake til Jon umulig: «Ja, nå er hun virkelig på tur, hun har reist fra det gamle livet sitt, hun har lagt det bak seg, og det som skjer med henne siver frem i alt hun gjør og alt hun sier i dagene som kommer» (159). Formuleringer som at hun har «reist fra det gamle livet sitt» forsterker inntrykket av at forholdet med Jon og inngåelsen av en enhet med ham har vært å anse som et eget liv, og at forholdet med Harald markerer en overgang til en ny livsfase. Overgangen blir tydelig når Timmy drar hjem den natten. Når hun legger seg i senga ved siden av Jon, er det som om det livet de delte kommer tilbake: «Nå er hun for en liten stund tilbake i det som var hele tilværelsen for henne før» (161). Den tilbakevendte normaltilstanden varer imidlertid bare et kort øyeblikk. Timmy innser at den eneste måten hun kan gjøre seg fri på, er å la Jon bli borte for henne: «Den andre må dø i deg, gå tapt i deg og forsvinne. Hun må gjøre seg fri fra meg, og hun har allerede gjort det. I det indre livet hennes, som er blitt det eneste virkelige livet, der har jeg allerede omkommet, gått under, blitt borte» (161). Konsekvensen av forholdet med Harald, som har utviklet seg fra en uskyldig flørt til en intens forelskelse, er at den verden Timmy delte med Jon er borte. Timmy har kun plass til den ene, og når forelskelsen i Harald blir så sterk at hun ikke kan unngå den, skyver den Jon ut av livet hennes. Møtet med Harald har med andre ord medført en dreining av Timmys perspektiv vekk fra den verden hun erfarte med Jon, og inn i en ny oppfattelse av verden som hun deler med Harald. Det hun før kunne se med Jon, er hun nå blitt blind for. Den tosomme enheten hun danner med Harald, har åpnet en ny verden for henne, slik Badiou sier den sterke forelskelsen gjør. Jon ser ut til å bekrefte at Timmys forelskelse har endret hennes syn på verden: «Et annet liv har åpnet seg» (165).

2.3 Forelskelsens vesen

Med utgangspunkt i de to skildringene av forelskelsens «første fase», er det grunnlag for å peke på et mønster i hvordan forelskelsen arter seg i *Historie om et ekteskap*, slik den er erfart

av både Jon og Timmy. For det første opplever både Jon og Timmy at møtet med den de forelsker seg i, medfører en dreining av det jeg med henvisning til Alain Badiou kaller den forelskedes perspektiv, forstått som oppfatning av verden og seg selv. I møte med den andre oppdager både Jon og Timmy sider ved seg selv de ikke var klar over. Jon fornemmer en tillit i Timmy, og han finner at Timmys ro og selvtillit dekker et behov i seg han ikke visste han trengte å dekke. For Timmys del dreier selvoppdagelsen seg om å bryte ut av vante forestillinger og preferanser, eksemplifisert ved at hun setter pris på Haralds direkte og selvsikre væremåte, som settes i motsetning til ektemannen Jons væremåte.

Oppdagelsen av noe felles henger sammen med det Simon May kaller ontologisk rotfestethet. Mays begrep dreier seg om at den som forelsker seg, opplever at den de forelsker seg i vekker et håp om trygghet og tilhørighet i den forelskede. Ved første øyekast skiller forelskelsen Jon går gjennom seg fra den Timmy går gjennom når det gjelder dette aspektet. Der Jon er tydelig på at han opplever disse følelsene øyeblikkelig i møte med Timmy, virker Timmy mer nølende i møte med Harald. Fortelleren Jon dementerer imidlertid Timmys nøling raskt, noe som gjør at leseren ikke kan være sikker på hva Timmy egentlig føler. Det er Jon som forteller historien om Harald og Timmys første møte, og han demonstrer definisjonsmakten sin kontinuerlig gjennom romanen. Det vil nødvendigvis medføre konsekvenser for forståelsen av hendelsene han skildrer, noe måten Jon ombestemmer seg om hvordan Timmy oppfatter det første møtet viser. Slik Jon forteller om Timmys forelskelse, skaper det et inntrykk av at en forelskelse må vekke håpet om ontologisk tilhørighet for at den skal få feste og utvikle seg til noe mer enn et flyktig møte med en potensiell partner. Når Jon nøler og ombestemmer seg slik han gjør, må imidlertid leseren stille seg kritisk til hvorvidt denne forestillingen om hva er forelskelse er, er noe Jon trenger å fortelle seg selv.

Når de to forelskede parene til slutt ender med å «fullbyrde» forelskelsen, Jon og Timmy med et kyss og Harald og Timmy med en omfavelse, markerer dette et brudd i dobbel forstand: både et brudd med partneren og et brudd med den de hadde vært før. Fullbyrdelsen markerer også en konstituering av et felles perspektiv mellom de forelskede, der hvor de to etablerer et sted å se verden fra, sammen. Etter sine respektive fullbyrdelser er både Jon og Timmy ute av stand til å vende seg tilbake til det gamle forholdet sitt og det gamle livet de levde. Forelskelsen markerer på den måten en overgang fra én væremåte til en annen, i tråd med Alain Badiou's hendelsesbegrep.

Et siste fellestrekk mellom Jon og Timmy jeg vil peke på, er det som dreier seg om konstitueringen av et selv i møte med den man forelsker seg i. Slik jeg viser, vil en av partene i forelskelsen gi slipp på seg selv i møte med den andre. I møtet mellom Jon og Timmy var

det Jon som underkastet seg Timmy, blant annet ved måten han selv beskriver å gi seg hen i møte med Timmy på. I møtet mellom Harald og Timmy var det Timmy som nærmet seg Harald, eksemplifisert ved at hun kunne tenke seg å bli skitrener som ham. Slik jeg ser det, kan man se dette i sammenheng med hvem det er som allerede befinner seg i et seriøst forhold. For at Jon skal kunne forlate forholdet med datterens mor, er han nødt til å utsette seg for en radikal omdreining av perspektivet sitt vekk fra det vante, for å kunne etablere et felles perspektiv med Timmy. Det innebærer å gi slipp på den man har vært sammen med den andre. Det samme gjelder Timmys forsøk på å nærme seg Harald. Hun må bli en annen for å kunne få seg til å forlate Jon og den hun er sammen med ham.

Også her er det imidlertid viktig å ta fortellerens perspektiv i betraktning. Fordi det er Jon som forteller om Timmys forelskelse, vet vi ikke hvilke av hans egne erfaringer han tar med seg inn i skildringen. Timmys selvoppgivelse kan like gjerne være et uttrykk for Jons forståelse av hva en forelskelse skal innebære som et genuint inntrykk av hvordan Timmy selv har opplevd forelskelsen. Når Jons forelskelse i Timmy settes i kontrast til Timmys forelskelse i Harald, er det grunn til å tenke over hvorfor. Skal vi tro at det foregikk akkurat sånn Jon forteller det? Selv ikke Jon gir oss det inntrykket. Han lar det være tydelig at han ombestemmer seg, føyer til detaljer og redigerer for at fortellingen skal gå opp. Jon virker å gjøre noe veldig stort ut av en forelskelse som virker ganske alminnelig. Forestillingen om at det er «oss to mot verden» er nok en klisjé mange forelskede par vil kjenne seg igjen i. Kanskje har Jon et behov for å huske forelskelsen som spesiell. Etter å ha blitt forlatt setter han sin egen forelskelse i kontrast til Haralds, for å markere et skille mellom ham selv og mannen som kona hans forlater ham til fordel for. Han ser tilbake på bruddet med Timmy og fyller inn de detaljene han ikke kan ha sett for å ta tilbake noe av den kontrollen han har mistet over sin egen fortelling under skilsmissen.

3. Bruddet

Når bruddet først er et faktum, forsøker Jon å forstå ved å fortelle. Hvor gikk det galt mellom ham og Timmy? Jeg vil vie dette kapittelet til å undersøke hvordan bruddet mellom Jon og Timmy arter seg, og hvorfor ekteskapet deres bryter sammen. Som en inngang til spørsmålet kan det være nyttig å reversere det, og heller spørre hva som får et par til å holde sammen. Sosiologer som Zygmunt Bauman har undersøkt hvordan vilkårene for parforholdet har endret seg i den såkalte senmoderniteten. I sin bok *Liquid Love* (2003) viser Bauman til hvordan fraværet av sosiale bånd og forpliktelser i det han kaller den flytende moderniteten vi lever i, har endret måten vi forholder oss til kjærlighetsrelasjonene våre på.³ I tiden vi lever i, sier Bauman, ønsker man ikke forhold som skal vare, men heller forhold som er «light and loose», og som man kan bryte ut av «without harm and with a clear conscience» (Bauman 2003, xi). I mine øyne er hverken Timmy eller Jon ute etter noen første og beste vei ut av ekteskapet. Baumans analyser er dermed ikke dekkende for situasjonen som blir beskrevet i *Historie om et ekteskap*. Baumans analyser er derimot treffende i den forstand at de retter oppmerksomhet mot hva som foregår når ekteskapets institusjonelle grep løsner og de sosiale normene som tidligere har vært knyttet til ekteskapet blir svekket. Hvorfor skal man i det hele tatt være gift når den sikkerheten og de sosiale godene ekteskapet tidligere har vært garantist for ikke lenger trengs? Sosiologer som Anthony Giddens og Richard Sennett har vært opptatt av hvordan disse spørsmålene virker under senmoderniteten.

Når sjansen for et brudd mellom Jon og Timmy blir reell, møter Jon situasjonen med en ambivalens som utfordrer forestillingen om den sjalu ektemannen som blir utsatt for utroskap. I boka *Sjalusi uten grenser* (2016) definerer litteraturprofessor Per Buvik sjalusien som en «trekant-relasjon, der to personer rivaliserer om en tredje persons kjærlighet – i prinsippet fordi de begge elsker ham eller henne» (2016, 13). Sjalusien innebærer dermed en frykt for å miste noen man er glad i, enten frykten for å miste den elskede er begrunnet i virkeligheten eller ikke. Det interessante ved *Historie om et ekteskap* er nettopp det at Jons frykt for å miste Timmy, som kanskje burde være berettiget, både er til stede og fraværende. Samtidig som Jon blir mer og mer redd for å miste kona, insisterer han på at hun skal kunne være fri til å være med hvem hun vil. Dette skaper spenninger mellom Jon og Timmy og fremprovoserer forelskelsen i Harald og bruddet mellom ekteparet. I dette kapittelet vil jeg

³ «Senmodernitet» og «flytende modernitet» refererer, slik jeg forstår begrepene, til tidsepoken vi befinner oss i, og markerer et skille med moderniteten gjennom kjennetegnene jeg skisserte innledningsvis i omtalen av Bauman. Per Thomas Andersen peker på at Bauman, i motsetning til Anthony Giddens, vil hevde at vi har passert modernitetens stadium (Andersen 2003, 26). Likevel er det fellestrekk i tendensen Bauman og Giddens beskriver, og videre vil jeg bruke «senmodernitet» og «flytende modernitet» side om side.

undersøke Jon og Timmys forhold nærmere for å lete etter et svar på hva som ligger til grunn for bruddet mellom dem.

3.1 Jon og Timmys «rene forhold»

Etter den første forelskelsen har Jon og Timmy blitt et par, og de ser selv hvordan de har trådd over grenser for å skape et liv sammen. Jon har forlatt hun som han var gift med, datterens mor, og Timmy har blitt sammen med faren til en pasient. Forelskelsen deres er, med Jons ord, en «dårlig historie», en «uforsiktig flørt som hadde ødelagt for de forrige kjærestene våre, for barnet mitt og for familiene våre» (60). Men sammen skal de skrive om den dårlige historien til en god, sakte men sikkert selv bli vant og gjøre alle rundt dem vant til at det var de to, og at kjærligheten mellom de to skal være det eneste som kan passe til de to. Som Jon spør seg selv: «er det egentlig mulig å leve sammen med et annet menneske gjennom flere tiår uten å tro at han eller hun er den eneste mulige?» (60). Jon har ikke bare en tro på at forholdet skal holde, men et ønske om å holde sammen med Timmy: «Vi visste at det fantes andre mulige liv, andre mulige kjærester, kanskje til og med bedre liv og kjærester, også for oss» (60). Selv om de er klar over de andre mulighetene de har, har de valgt å være sammen med hverandre. Jon og Timmys ekteskap beror med andre ord på et aktivt valg om å leve sammen.

Sett fra denne vinkelen kan sider ved ekteskapet mellom Jon og Timmy minne om det sosiologen Anthony Giddens kaller «det rene forhold». Det rene forhold kjennetegnes ved at det ikke er inngått på grunn av eksterne sosiale og økonomiske betingelser (Giddens 1991, 6). I tidligere tider ville ekteskapet være like mye en sosial kontrakt som et kjærlighetsforhold mellom to partnere. Giftemålet var en handling som signaliserte tilhørighet til en spesifikk partner og et større sosialt nettverk og skulle gi deg tilhørighet og beskyttelse. I senere tid har disse virkningene av ekteskapet blitt svekket, noe Giddens ser i sammenheng med at den romantiske kjærligheten i økende grad har blitt motivasjonen for giftemålet (1991, 89). Resultatet er at partnere finner sammen og forblir sammen så lenge parforholdet «delivers emotional satisfaction to be derived from close contact with another» (Giddens 1991, 89).

Historie om et ekteskap skildrer de svekkede sosiale forpliktelsene ved ekteskapet på en rekke måter. Konflikten i romanen, knyttet til utroskap og skilsmisse, tyder i seg selv på at ekteskapet har utviklet seg vekk fra den forpliktende avtalen Giddens beskriver giftemålet som i tidligere tider. Andre ytre bånd som familie og venner er omtrent fraværende fra skildringen. Jon og Timmy har få vennepar. Når naboene Una Birgitte og Paul Edvin inviterer dem på kaffe og kaker på nyttårsaften, viser Jon en så stor misnøye at Timmy må la ham dra

hjem tidlig for at han i det hele tatt skal bli med. Det er ingen skildring av bryllupet deres, og slektninger er heller ikke til stede i teksten. Unntaket er Timmys søster, som ringer Timmy tidlig i romanen for å fortelle at hun og mannen skal skilles. Utover å være et illevarslende frempek, minner samtalen med søsteren leseren på at skilsmissen som fenomen er høyst tilstedeværende i *Historie om et ekteskap*.

En av faktorene som kanskje kan virke samlende for paret, er barna de deler. I Giddens' øyne er barna til syvende og sist ikke noe som holder et par sammen, men heller noe som kan hale ut en separasjon: «[Having children] tend to become sources of 'inertial drag' on possible separation, rather than anchoring features of the relationship» (1991, 89). Jon og Timmy har barn sammen, men barna vies ikke særlig mye plass i historien. På samme måte som datteren Jon har fra et tidligere forhold ikke blir tatt særlig hensyn til i den første skilsmissen, er ikke barna Jon og Timmy har sammen noe som holder dem samlet når Timmy begynner å treffe en annen mann.

Et rent forhold i giddensk forstand inngås dermed på grunn av forholdet i seg selv og hva forholdet kan tilfredsstillende hos partnerne. I fraværet av de eksterne båndene som kunne bevart et ekteskap mellom to som ikke elsker hverandre lenger, er det nå kun det paret har sammen som holder dem sammen. Med andre ord kan enhver krangel eller uenighet mellom partnerne i ytterste konsekvens føre til at ekteskapet går i oppløsning. På grunn av dette krever rene forhold at partnerne er fullstendig engasjert i forholdet for at det skal overleve (Giddens 1991, 90). Fordi forholdet er avhengig av at partnerne ser nytten og gleden i å være med hverandre, hevder Giddens at det rene forhold er refleksivt organisert. Med det mener han at selvransakelsen blir en grunnleggende bestanddel i forholdet (Giddens 1991, 91).

Det refleksive i forholdet er tett knyttet til det moderne individets selvransakende prosjekt, det Richard Sennett kaller en «quest for personality», en søken etter ny mening i et samfunn i rask og uoversiktlig endring (Sennett 1978, 6). Spørsmålet «Hvordan har jeg det?» henger med det uløselig sammen med «Er alt som det skal være?». Partnerne i det rene forhold vil derfor til enhver tid sette spørsmålstegn ved om forholdet egentlig er det rette for dem (Giddens 1991, 93). Resultatet er at det intime og private blir tillagt en helt annen vekt enn før. Flukten inn i intimiteten er, ifølge Giddens, en samfunnstendens som har oppstått som en reaksjon på at de styrende strukturene har tatt en upersonlig form, frakoblet det nære og personlige. Intimiteten er imidlertid ikke utelukkende en negativ kraft: «It is not just based on the negative reactions to an enveloping world of large-scale systems and social processes. Privacy makes possible the psychic satisfactions that the achievement of intimacy has to offer» (Giddens 1991, 94). Den konstante refleksiviteten kan slik ses som en følge av

intimitetsflukten som oppstår på grunn av en «enveloping world of large-scale systems» (Giddens 1991, 94). I den forstand Jon og Timmys forhold er refleksivt organisert, kan det sies å komme til uttrykk i flere instanser. En av dem er fortellerinstansen i romanen. Jons fortellerhandling er en granskning av forholdet, et forsøk på å finne ut hvor det gikk galt.

Giddens ser den intimiteten som oppstår mellom partnerne i et refleksivt organisert forhold, som en betingelse for stabilitet i et forhold som kun er tuftet på seg selv. Fordi partnerne må kjenne seg selv og hverandre, er man nødt til å åpne seg for den andre på en måte som vekker tillit. I *Historie om et ekteskap* viser Jon og Timmy en total tillit overfor hverandre, til det punktet hvor de deler og forteller om alt som foregår i livene deres. Når Timmy treffer Harald, har hun dermed ingen kvaler med å fortelle Jon om ham:

Hun tenkte på at i kveld skulle hun fortelle meg om den mannen som begynte å snakke med henne etter foredraget. Jeg kom sikkert til å like det. Og hun likte det som skjedde mellom oss når hun fortalte meg om andre menn som hun hadde sett på, eller som hadde sett på henne. Jeg likte å høre om det, visste hun. Hun forsto ikke hvorfor, men det var ikke så viktig, hun trengte ikke å problematisere alt. (13–14)

Den totale tilliten de utviser hverandre er et annet uttrykk for at forholdet deres er refleksivt organisert. Åpenheten kan imidlertid avdekke en av grunnene til bruddet mellom ekteparet. Jon virker selv klar over at den leken han og Timmy setter i gang om å dra flørten mellom Timmy og Harald lenger og lenger, er avgjørende for at Timmy til slutt forelsker seg i Harald. Med Jons ord: «Hvis jeg ikke hadde fått vite om hver eneste samtale hun hadde med ham jeg kalte Hansken, hva hadde skjedd med oss da? Da kunne det ha vært en flørt som fikk utvikle seg i fred, i hemmelighet, og som kunne ha vært avsluttet like hemmelig» (61). Jon innrømmer med dette overfor seg selv at han har skyld i å skyve Timmy vekk. Om han ikke hadde oppfordret Timmy til å være så åpen om alt som skjer, ville hun ikke dratt leken med Harald så langt som hun gjorde.

3.2 Eksklusiviteten

Med dette er vi kommet frem til en side ved Jon og Timmys forhold som er avgjørende for forståelsen av bruddet mellom dem, nemlig måten Jon og Timmy selv leker med tanken om at de ikke trenger å være forpliktet overfor hverandre. Anthony Giddens hevder de svekkede forpliktelsene i det rene forhold resulterer i en mer flytende forståelse av kjærligheten og monogamiet. Giddens utdyper i sin bok *The Transformation of Intimacy* (1992):

Unlike romantic love, confluent love is not necessarily monogamous, in the sense of sexual exclusiveness. What holds the pure relationship together is the acceptance on the part of each partner, 'until further notice', that each gains sufficient benefit from the relation to make its continuance worthwhile. Sexual exclusiveness here has a role in the relationship to the degree to which the partners mutually deem it desirable or essential. (Giddens 1992, 63)

På samme måte som selve forholdet blir holdt i live så lenge partnerne ser gleden og nytten i det, er forholdet seksuelt eksklusivt så lenge partnerne finner det meningsfullt. Om partnerne fremdeles har tillitt til hverandre og vil fortsette å være sammen, trenger dermed ikke utroskap bety slutten på forholdet.

Tanken på at forholdet deres ikke trenger å være seksuelt eksklusivt, virker å være definerende for Jons forståelse av sitt eget forhold. Når han skjønner at han er i ferd med å fremstå som sjalu og bekymret for at Timmy skal være utro, blir han defensiv: «Jeg snakket som om hun hadde vært utro, og det hadde hun jo ikke. Hun hørte meg fnyse av det ordet – *utro eller ikke utro*, det var liksom under vår verdighet å bruke sånne ord» (120). Tvert imot oppfordrer han Timmy til å fantasere og se på andre menn. Jon virker selv å være pirret av tanken på at en annen skal ligge med Timmy mens han selv er i rommet, og han bruker denne forestillingen til å hisse seg opp under sex:

– Tenk om du hadde en som kom på besøk til deg. Tenk om han kom og la seg i sengen sammen med deg, mens jeg var på kjøkkenet og passet på ungene.
– Da hadde jeg ligget der inne og blitt tatt av en annen nå. Tenk på det, du.
Hun hørte at jeg lagde en lyd, dyp og jamrende, og hun lot seg bli skjøvet opp mot veggen. (106)

Jon bruker forestillingen om den andre mannen til å hisse seg selv opp. I etterkant virker han klar over at forholdet gikk i oppløsning på grunn av denne leken: «Men et sted må det ha begynt, det som brakte oss opp i de omstendighetene som skulle drive oss fra hverandre» (61). Jon sikter til en ferietur han og Timmy var på da det fremdeles var gått kort tid siden de ble sammen. Han forteller om en mann som jobbet på en restaurant de spiste på, og som Timmy legger merke til. Jon betrakter hvordan hun «stivnet til, alt gikk en anelse saktere for henne, hun rørte seg langsomt gjennom den plutselige tiltrekningens sødme» (62). Timmy blir sjarmert av servitøren på samme måte som Jon beskriver de flyktige forelskelsene på bussen, og han er bevisst på at han ikke står i fare for å miste Timmy på grunn av dette. Han tar det likevel opp med henne på en måte som oppfordrer henne til å åpne seg opp for andre hun merker den samme tiltrekningen til. Etter de har vært på restauranten, går Jon og Timmy

tilbake til hotellet sitt og har sex med ny vigør. Etter ferieturen går det mange år før de tar opp igjen denne måten å se på og fantasere om andre på. Et gjennomgående trekk ved Jons beskrivelser av at han fantaserer om at andre menn skal gå til sengs med Timmy, er Timmys ambivalens. Flere ganger er det tydelig at Timmy lar seg rive med: «Jeg hadde begynt med det, og jeg kunne ikke slutte igjen. Og hun likte det, det gjorde noe med henne som hun likte å kjenne» (67). Senere virker hun ikke like sikker: «Så hvorfor kunne jeg ikke la det ligge, tenkte hun senere» (63).

Når Timmy kommer hjem etter å ha hatt sex med Harald på kontoret og bruddet mellom Jon og Timmy er uunngåelig, er det som om Jon er besatt av å bevare leken, til tross for at Timmy ikke lenger vil være med. Selv om Jon skjønner at forholdet er over, insisterer han på å fortelle Timmy at han vil at hun skal ha sex med Harald, og at hun skal fortelle ham om det etterpå: «Det sier jeg, enda en gang, og det er uvirkelig for henne, hun synes det er ubehagelig. Hun hadde ikke tenkt seg at dette kunne skje, at hun skulle høre meg snakke og se meg naken og oppleve det som ubehagelig» (166). Fullbyrdelsen av forelskelsen mellom Timmy og Harald representerer med det enda et vendepunkt i historien om Timmy og Jon. Fullbyrdelsen stadfester Timmys forelskelse i Harald og hennes brudd med Jon, men representerer også en realisering av den fantasien Timmy og Jon har lekt med helt siden Timmy møtte Harald. At fantasien de leker med faktisk blir realisert, tåler de imidlertid ikke konsekvensene av.

3.3 Friheten

Hvorfor insisterer de så på å dra leken så langt som de gjør? Jon virker å ville omfavne konsekvensene av de svekkede ytre båndene som ligger i det rene forholdet og insistere på at utroskapen ikke behøver å innebære et brudd. For Jon dreier leken seg om å tillate Timmy den friheten som ligger i å kunne gjøre akkurat hva hun vil: «Flere ganger om dagen sa jeg at jeg elsket henne, men om og om igjen sa jeg også at hun skulle være fri, at livet hennes utspilte seg nå, at hun skulle være levende» (85). Kontrasten Jon setter opp mellom å elske Timmy og å la henne være fri er bemerkelsesverdig. Jon virker selv klar over at det han driver med ikke hører hjemme i et kjærlighetsforhold, og at det at han elsker henne på et vis innebærer at han skulle ville ha henne for seg selv. Men for Jon trumfer Timmys frihet til å gjøre hva hun vil disse forestillingene om hva som hører hjemme i et ekteskap.

Spørsmålet er hvorvidt det er Timmys frihet eller sin egen han egentlig er mest interessert i å hegne om. I mine øyne er det mest av alt Jon som har et behov for å føle seg fri:

«Jeg trengte alt som gjorde oss til noe annet enn det som så vanlig ut, det som allerede var forstått og fortolket, det som ikke kunne utforskes videre. Jeg ville alltid noe annet» (72). For Jon virker forestillingen om det satte forholdet hvor mannen blir sjalu på den utro kona som en del av disse forestillingene han vil bryte ut av:

– Men tenk om jeg blir forelsket i ham?

og jeg sa,

– Det tåler vi vel. Det blir bare sterkere, jeg har lyst til å se at du ikke kan holde deg unna ham, at det ikke er meg du vil ha, at du ikke tenker på at jeg er der engang, og hun sa

– Men kommer du ikke til å bli sjalu?

og jeg sa

Jo, helt sikkert, det er det som er så opphissende, jeg tror jeg liker tanken på å bli dyttet vekk, være utenfor. Jeg kommer bare til å elske deg sterkere da. (74–75)

Fantasien om en annen mann er ikke bare noe som pirrer ham seksuelt, men noe som forsterker følelsene hans for Timmy. Slik sett er det ingen kontrast mellom å elske Timmy og å ville la henne være fri. For Jon innebærer det å elske henne å skjenke henne friheten til å kunne se på, fantasere om og treffe andre menn. Interessant nok er Jon tydelig på at han vil reagere med sjalusi om han får vite at Timmy er interessert i en annen. Han virker imidlertid ikke å ta inn over seg hva som skal skje med ham og Timmy om hun forelsker seg i en annen. Han tar det for gitt at Timmy er like åpen for å ha flere menn i livet sitt som det Jon er, og at de ikke vil måtte slå opp av den grunn.

På dette punktet kan det virke som om Jon overvurderer Timmys behov for å være like fri som ham. Mye tyder på at Timmy ikke nødvendigvis ønsker den friheten Jon skjenker henne, noe Jon i ettertid virker klar over:

At en dag kom hun kanskje til å få lyst på en annen, og da skulle hun gjøre alt hun ville med ham, og komme hjem til meg etterpå og fortelle om det. Men hun ville jo ikke gjøre alt hva hun ville, tenkte hun, ikke alt. Hun ville ikke være utro, for eksempel. Hun ville ha livet sitt nøyaktig slik som det var. (80)

Selv om Timmy deltar i leken, virker den ikke like nødvendig for henne som for Jon. I etterkant virker Jon selv klar over at han projiserer sine egne ønsker og behov over på Timmy, både når det gjelder frihetsønsket og hva han gjør med henne under sex: «Det likte hun, eller var det jeg, ja, det må ha vært jeg som likte det» (72). Den gjentatte selvransakelsen i etterkant er interessant å betrakte i lys av Giddens' påstand om at det rene forhold er refleksivt organisert. Fortellerhandlingen fremstår, som nevnt, som et forsøk fra Jon på å se tilbake og

prøve å forstå hva som gikk galt mellom ham og Timmy, og Jon viser tegn i nåtid til at han forstår sin egen skyld i å skyve Timmy vekk. Samtidig skjer det først i etterkant av at Timmy har forlatt ham. Fraværet av refleksjon og selvransakelse mens hendelsene utspiller seg tyder på at Jon ikke forstår Timmy og hennes behov og hvordan hun ikke er villig til å hale ut leken like langt som ektemannen. Når Jon ser tilbake på bruddet, forstår han at han strakk strikken for langt.

Et eksempel på Jons manglende forståelse finner vi under en samtale hvor Jon refererer til Simone de Beauvoir og hennes affære med forfatteren Nelson Algren mens hun var sammen med Jean-Paul Sartre. Beauvoir fortalte Sartre om Algren, og hun var åpen til ham om at hun var forelsket i en annen. Sartre og Beauvoir holdt sammen, selv om de begge var utro mot hverandre. Måten Jon forteller Timmy om det på, lar seg tolke som at han beundrer måten Beauvoir er åpen med Sartre om noe hun vet gjør ham sjalu. Timmy virker ikke like fascinert og spør heller Jon hvordan Sartre stiller seg til å bli fortalt dette (99). Jeg tolker måten Timmy stiller seg avventende til det Jon har å fortelle som et uttrykk for at Timmy ikke helt følger Jon i fascinasjonen for det seksuelt flytende forholdet, og at Jon ikke forstår hvor Timmys grenser går.

At Jon ikke forstår Timmy, kan tolkes som at han lider av narsissisme i den forstand Richard Sennett beskriver i *The Fall of Public Man* (1978). Sennett hevder narsissisme må forstås som noe mer enn den tradisjonelle forståelsen av narsissisme som forelskelse i eget speilbilde. I den refleksive senmoderniteten er narsissisten ute av stand til å forstå hva som tilhører selvets domene og hva som ikke gjør det. Selvopptattheten gjør at narsissisten ser og vurderer alle møter med andre ut fra hva de betyr for ham, til den grad at verdien av møtene blir uklar for narsissisten. Resultatet er at så fort narsissisten oppnår det som kanskje var målet med å stifte et bekjentskap, for eksempel å kunne gå til sengs med en potensiell partner, vil han stille spørsmål ved hvorvidt han egentlig ville dette (Sennett 1978, 8). Narsissistens selvopptatthet fører med seg et konstant behov for å dele egne tanker og følelser med partneren, og narsissisten vil også kreve den samme åpenheten fra partneren sin. Narsissismen kommer til uttrykk i fortellerhandlingen som lar Jon nettopp dele sine egne tanker og følelser om ekteskapet sitt. Jons fortelling er på den måten en naturlig forlengelse av den narsissismen som preger ham, og som får ham til å etterstrebe en konstant åpenhet fra både ham selv og Timmy.

Med Per Thomas Andersens ord, mener Sennett at det åpne forholdet kan representere et «destruktivt fellesskap» (Andersen 2003, 95). Den konstante åpenheten kan ende med at partneren føler seg tvunget til å vise forståelse for ting man egentlig ikke forstår. Som

Andersen beskriver, kan åpenhet som ikke fører til nærhet være et problem «*både* hvis den ledsages av et krav om gjensidig utlevering, og hvis det bare er plass for ensidig åpenhet. Den første varianten kan bli klam, den andre narsissistisk» (2003, 95). Når Jon krever at Timmy er like åpen som ham, fremmer han et krav om gjensidig utlevering av tankene deres. Han vil inkludere Timmy i sine fantasier og behov, men når Timmy ikke ønsker det samme som ham, blir forholdet deres klamt, slik Sennett beskriver. Jon er en narsissist, men han lever ikke i et narsissistisk forhold. Om noe, vil Jon at Timmy skal være like åpen og utleverende som han selv er.

Slik kan bruddet mellom Jon og Timmy forstås som at Jon gaper over for mye. Han forsøker å realisere den friheten han behøver, men det skyver kona vekk fra ham og inn i Haralds armer. Bruddet blir med det fremskyndet av Jons overmot og narsissisme. Innledningsvis stilte jeg spørsmål ved hvorvidt vi er fornøyde i en tilstand hvor kjærligheten er flyktig og partnerne våre er noe vi til stadighet kan bytte ut, eller om vi sitter inne med et grunnleggende behov for tilhørighet som en tilknytning til et annet menneske kan gi oss. I mine øyne er Timmys respons på å bli fortalt at hun står fri til å være med hvem hun vil, et svar på at hun fremdeles ønsker og trenger trygge rammer rundt forholdet sitt. Timmy ønsker ikke den samme friheten som Jon. Hun behøver ikke føle seg fri for å føle seg trygg. Den gjensidige åpenheten blir en tvangstrøye for henne.

3.4 Gjenfortellingen

Et spørsmål som følger av dette, er hvorvidt Jon selv er klar over dette når han forteller historien om bruddet med kona. Forstår han selv at han har skjøvet henne bort ved å insistere på at forholdet skulle være mer åpent enn det tålte? Jeg tror fortellerhandlingen er en måte for Jon å innse hvor han har trådd feil. Fortellingen setter det uoversiktlige bruddet i system og lar ham se hva som har skjedd i klartekst. Han må forstå hva som gikk galt ved å «observere seg sjølv og stille spørsmål ved egne intensjoner», for å låne Margunn Vikingstads ord (2021, 44). Ved å se tilbake på forholdet kan Jon forstå hva som skjedde, og han blir med det klar over hvordan han har tråkket over Timmys grenser.

Like mye som fortellingen er en erkjennelsesgjerning, blir fortellingen en måte for Jon å forstå seg selv på nytt uten Timmy. Jon minnes noe Timmy fortalte fra da hun jobbet som lege:

Hun hadde pleid å si at det hørte med til jobben hennes, fra den gangen hun jobbet som allmennpraktiker, å reformulere opplevelser slik at de ble lettere å bære. Mange

pasienter trengte å kalibrere selvforståelsen sin på nytt, for å lære seg å leve med kroniske sykdommer, for eksempel. Og hun hadde godt av det selv også, hun holdt seg flytende på den måten, nesten alt kunne reformuleres til å se ut som det var bra. (107–108)

I mine øyne kan Jons fortelling leses som nettopp et forsøk på å reformulere opplevelser slik at de blir lettere å bære, som et forsøk på å «rekalibrere selvforståelsen». Hele tiden han var sammen med Timmy har han villet forstå seg selv som en som lever i et moderne, rent forhold, hvor han og kona står fritt til å være den de vil være. Når han ikke kan være en som lar kona være fri, vet han ikke hvem han vil være. Ved å reformulere opplevelsene med Timmy, dikte opp og legge til detaljer og få dem til å passe inn i den historien han selv vil leve med, kan han finne en måte å leve med det som har skjedd og legge bruddet med Timmy bak seg.

4. Mannsrollen

Jons behov for å skjenke Timmy friheten til å se på dem hun vil er også et opprør mot det han oppfatter som normalt. Han viser seg som en som ønsker å være fri fra forventninger og alt som «allerede var forstått og fortolket», og han trenger å markere avstand fra det normale for å forstå sin egen rolle i forholdet med Timmy (72). På den måten blir parforholdet en arena for selvrealisering og en måte for Jon å definere sin egen selvforståelse i møte med Timmy. Behovet for selvbekreftelse kommer til uttrykk gjennom Jons behov for å skjenke Timmy den friheten han selv krever. Det samme behovet viser seg i måten han diskuterer og utøver en mannsrolle som utfordrer den «normale» mannsrollen. I dette kapitlet vil jeg undersøke nærmere hvilke måter *Historie om et ekteskap* utforsker kjønnsroller på, og hvordan Jons forståelse av kjønn påvirker forståelsen hans av sin rolle i parforholdet. I diskusjonen om mannsrollen i *Historie om et ekteskap* vil jeg referere til Gulliksens essayistikk for å vise hvordan kjønnsroller blir behandlet som tema på tvers av sjangrene Gulliksen skriver i. Videre vil jeg presentere to andre samtidslitterære fremstillinger av mannsrollen, i forfatterskapene til Øystein Lønn og Karl Ove Knausgård, for å diskutere hvordan Gulliksens mannsfigurer representerer en ny forståelse av den endrede mannsrollen. Til slutt vil jeg drøfte hvordan denne nye forståelsen kan komme i konflikt med de kravene et parforhold stiller mannen overfor.

4.1 Mannen med kjole

Geir Gulliksen har, som Margunn Vikingstad poengterer i sin anmeldelse av *Historie om et ekteskap*, vært opptatt av å utforske spørsmål knyttet til kjønnsidentitet i romaner så vel som i essayistikk. Han har gjentatte ganger, senest i essaysamlingen *Hvis jeg var mann* (2021), gitt uttrykk for at han bruker skrivingen som en arena for å utforske kjønn, og at prosjektet springer ut av et behov for å forstå seg selv utenfor de tradisjonelle kjønnskategoriene «mann» eller «kvinne». I essayet «Se min kjole», som sto på trykk i tidsskriftet *Samtiden* i 2010, beskriver Gulliksen hvordan han opplever at å skulle definere seg som mann er for avgrensende i forhold til hvem han er og hva slags liv han lever (Gulliksen 2013, 194).⁴ Gjennom skrivingen skulle han skrive seg vekk fra de forhåndstolkede oppfatningene av hva en mann eller kvinne er. Å skrive seg vekk fra de etablerte forestillingene innebar et forsøk på å finne et nytt språk som skulle vise at det fantes «et større emosjonelt register og en dypere

⁴ Jeg referer til utgaven av «Se min kjole» som står på trykk i Geir Gulliksens samlede sakprosa, *Kan vi gjøre det igjen* (2013).

innlevelse og en rikere intimitet hos menn enn det som viste seg i dagligspråk» (2013, 195). Resultatet ble debutromanen *Mørkets munn* (1986), og prosjektet ble videreført med romanen *Tjuendedagen* (2009).

I essayet skriver Gulliksen at utgangspunktet for å skrive *Tjuendedagen* var en følelse av at det å være mann var noe «helt annet enn det jeg hadde språk for» (2013, 196). *Tjuendedagen* skildrer, i likhet med *Historie om et ekteskap*, en mann som «opplever at hans sjalusi forvandles til det motsatte, til et ønske om å se kjæresten være sammen med en annen» (Gulliksen 2013, 196). Til forskjell fra ekteparet i *Historie om et ekteskap* lar imidlertid Gulliksen ekteparet i *Tjuendedagen* faktisk invitere den tredje mannen inn på soverommet, og de har et seksuelt forhold med hverandre, alle tre. For Gulliksen handlet skildringen av et slikt trekantforhold om et forsøk på å skrive frem noe som utfordrer etablerte forestillinger om kjønn, kjærlighet og seksualitet. Ved å skildre en mann som vil se kjæresten sin være sammen med en annen mann, utfordrer Gulliksen forestillingen om en «mannlig emosjonell eiendomsrett», en forestilling som krever at mannen skal bli sjalu når kona flørter med andre menn (2013, 196).

Vi møter forestillingen om en mannlig emosjonell eiendomsrett igjen i *Historie om et ekteskap*. Som jeg påpekte i forrige kapittel, kan det at Jon tillater Timmy å se på og fantasere om andre, like gjerne ses som Jons selvrealiseringsprosjekt som et uttrykk for genuin oppmerksomhet overfor kona. Ved å tillate den hypotetiske utroskapen, frigjør Jon seg fra den emosjonelle eiendomsretten. Behovet springer ut fra et behov for å slippe å være en «vanlig mann»:

Jeg kunne gjort hva som helst, nesten, for å slippe å være en vanlig mann i en verden som reproduerte seg selv i det uendelige, der alle lignet på alle og der livet så ut til å være forutbestemt. Et sånt flatt og lite liv, jeg holdt ikke ut tanken på å se meg selv eller henne sånn, det sa jeg ofte. (86)

En vanlig mann ville blitt sjalu om en annen mann la an på kona, men Jon påpeker hykleriet som ligger i sjalusien:

Jeg sa at den kulturen vi lever i, alltid har gjort det samme mulig for menn. Hvor vanlig har det ikke vært at menn har elskerinner, at de har langvarige forhold ved siden av ekteskapet? [...] Slik har den mannlige seksualiteten ordnet seg gjennom århundrene. Men det er ingen grunn til å tro at seksualiteten er svakere eller annerledes hos kvinner, så hvorfor kan ikke dette bli snudd på? (86–87)

Å tillate Timmy friheten til å være med andre handler om å utfordre måten seksualiteten har ordnet seg, hvor mannen har kunnet være utro, men ikke tålt at kvinnen ser på andre. Ved å insistere på at Timmy skal fortsette å treffe Harald, forsøker Jon å bryte de normene som skaper den mannsrollen han selv opplever som for trang. Dette kan bidra til å forklare hvorfor Jon drar «leken» med Harald så langt som han gjør. Om han innrømmer at det plager ham at Timmy tekster og drar på løpetur med Harald, vil Jon være enda en «vanlig mann» som tviholder på den emosjonelle eiendomsretten. Med det vil han bekrefte og reproducere de samme forventningene han opplever som begrensende.

Det er ikke bare ved å tillate utroskapen at Jon forsøker å bryte ut av det typisk mannlige. Jon tar en aktiv rolle i å bryte med den tradisjonelle arbeidsdelingen i hjemmet. Han tar på seg oppgaver som matlaging, klesvask, rengjøring og andre oppgaver som tradisjonelt tilhører kvinnen, og han nyter det: «Jeg likte å gå omkring som en slags husmor fra 1960-tallet, da slapp jeg vekk fra meg selv. Hun kalte meg *kone*, hun kalte meg *kona vår*, det visste hun at jeg likte» (71). Når Timmy ender opp med å lage nyttårsmiddagen, bebreider Jon seg selv for at han lot henne stå for matlagingen: «Og jeg beklaget meg over at hun hadde tatt hovedansvaret for middagen, det var så typisk, jeg følte meg som en typisk mann som var sammen med en typisk kvinne, og sånn ville jeg ikke ha det, alt lukket seg rundt meg, sa jeg, alt ble så smått og vanlig» (110). I «Se min kjole» bruker Gulliksen mannens manglende evne til å være omsorgsperson i hjemmet som eksempel på en snever norm han vil bryte med: «Inngår det fortsatt i forestillingen om å være en mann at man skal være en frittgående satellitt, et menneske uten evne til omsorg, verken for seg selv eller andre? At et hus der omsorgspersonen er en mann (eller flere menn) bare er et tomt hus, og ikke et hjem?» (Gulliksen 2013, 203). Ved å la Jon være den som sørger for at hjulene i huset går rundt, den som sørger for at barna har rene klær og spiser sunne middager, forsøker Gulliksen å vise frem en annen måte å utøve mannsrollen på. På den måten kan noe så banalt og hverdagslig som at mannen i huset står for husarbeidet skape et større rom for mannen å utforske seg selv i.

Det å finne måter å bryte med det vante og forventede på, er det som skal la mannen få leve fritt. Gulliksen skriver i «Se min kjole»:

Ikke bare er kjønnskategoriene våre for snevre, de beskriver idealtyper, modellmennesker, grove skisser som ikke kan sammenlignes med levende folk. Det mangfoldet av egenskaper mange av oss bærer på, blir liggende utenfor det vi kaller mann eller kvinne. Og derfor: om jeg beskriver meg selv som mann, vil mesteparten

av min eksistens, mitt indre liv, men også det ytre, den jeg er sammen med andre, bli liggende i mørke. (Gulliksen 2013, 199)

Om mannen beskriver seg selv og oppfører seg som en «mann», vil det skygge for alt det i ham som ikke passer inn i bildet av en vanlig mann, både for ham selv og for de som ser ham utenfra. Gulliksen oppfordrer derfor menn som ham, de som hverken passer inn i det ene eller det andre, om å omfavne det som gjør dem annerledes, om å være en mann som tar på seg en kjole: «Se, jeg har kjole på meg. Jeg er en sånn mann som må gripe etter det kvinnelige for å kjenne meg igjen i min egen mannlighet» (2013, 209). Om vi leser Jon som en mann med kjole, vil både forsøkene hans på å tillate kona å være utro og den rollen han tar som «husmor» i hjemmet kunne ses som et forsøk på å bryte ut av det typisk mannlige for å kaste lys over de sidene av seg selv som blir liggende i mørke som følge av den trange mannsrollen.

Spørsmålet som følger er i hvilken grad de kjønnsrollemønstrene Gulliksens menn gjør opprør mot, er spesielt trange. Hvilke menn er det egentlig som er «sånn» som Gulliksen protesterer mot, og må man oppmuntre utroskap for å frigjøre seg fra dem? Slik jeg ser det, skaper Gulliksen et svært generelt bilde av den «vanlige» mannsrollen som ligger nærmere 1960-tallets kjønnsnormer enn de som er gjeldende i dag. Både mannens og kvinnens roller i hjemmet og samfunnet for øvrig er adskillig mindre trange i dag enn de har vært, i hvert fall i den urbane øvre middelklassen forfattere som Gulliksen befinner seg i. Det er ikke særlig uvanlig at mannen tar seg av husarbeid, lager mat eller tar foreldrepermisjon for å være hjemme med barna. Gulliksens konstante utgravninger av hva en mann kan tillate seg å være mister med det noe av sin verdi i mine øyne, og de fremstår mindre genuine enn han ønsker at de skal være. Når Jon vil gjøre hva som helst for å slippe å være en vanlig mann i en verden som reproducerer seg selv i det uendelige, stiller jeg meg undrende til om alle andre menn er så homogene som det Gulliksen hevder. Hva hindrer egentlig Gulliksens menn fra å leve slik de vil? Det virker som om Jon er for opptatt av hva han selv tenker om saken til å reflektere over om det faktisk fins samfunnsstrukturer som hindrer ham i å være fri.

4.2 De «nye» mennene

Uansett hvor kunstig eller påtatt denne utforskningen av mannsrollen kan virke, er Gulliksens Jon en som opplever mannsrollen som for trang, og han oppfatter seg selv som en som bryter med den rådende normen. I andre samtidslitterære fremstillinger av menn som forholder seg til endrede kjønnsroller, fortøner det seg annerledes. I Øystein Lønns og Karl Ove Knausgårds forfatterskap møter vi menn som på ulike måter ikke finner seg til rette i et samfunn hvor de

tradisjonelle kjønnsrollene er i endring. I det følgende vil jeg presentere Per Thomas Andersen og Astrid Fosvolds lesninger av Lønns novellesamling *Thranes metode* (1993) og Andersen og Christian Refsums lesninger av Knausgårds romanserie *Min kamp* (2009–2011), som alle kommenterer hvordan verkene diskuterer de endrede kjønnsrollene. Sammenlignet med de andre forfatterne, representerer Gulliksens *Historie om et ekteskap* en ny respons på mannsrollens endrede oppgaver i senmoderniteten.

4.2.1 Den kraftløse mannen

I boka *Tankevaser* (2003) presenterer Per Thomas Andersen sin lesning av Øystein Lønns brageprisvinnende novellesamling *Thranes metode* under tittelen «Den vanskelige kjærligheten». Lønns noveller skildrer mennesker i dagligdagse situasjoner, og metodebegrepet i tittelen viser til «overlevelsesstrategier i det senmoderne samfunn» (Andersen 2003, 83). Novellene holder seg til intimsfæren og skildrer situasjoner hvor seksualitet, erotikk og samlivsforhold kommer i fokus. Med dette i mente hevder Andersen at novellene utforsker kjønnsrolleendringer i det senmoderne samfunnet (2003, 83).

Andersen viser til litteraturforsker Astrid Fosvold som i sin artikkel om *Thranes metode* i *Norsk litterær årbok* i 1997 analyserer kjønnsrollemønsteret i novellesamlingen. Fosvold legger vekt på at kvinner i senmoderne samfunn «har erobret nye roller og mestrer en rekke strategier som tidligere ikke passet til kvinnebildet» (Andersen 2003, 84). Ifølge Fosvold peker novellesamlingen på en «opløsningstendens i forhold til det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret», og at «den som klarer seg best i denne oppløsningen, er kvinnen» (Fosvold 1997, 107). Mannen, derimot, henger fast i de gamle rollene som ikke lenger gjør ham rustet til å mestre utfordringene han møter. Lønns noveller setter mannen i en rekke situasjoner som tidligere ville vært naturlige mestringsarenaer for mannen, men hvor han må se seg ute av stand til å mestre det som før har falt mannen naturlig. Ute av stand til å håndtere det som før har tilhørt klisjeen om det mannlige, er mennene i Lønns noveller «kraftløse» (Fosvold 1997, 107). De oppholder seg i kontakt med tradisjonelle «manneting», men de er ute av stand til å ta dem i bruk på den måten som forventes av mannen (Andersen 2003, 85). I novellen «Det er så jævla stille» blir hovedpersonen konfrontert av kona med pliktene han må utføre. En regning må betales, takrenna må renskes, ny takstein må på plass. Mannen gjør det motvillig: «Han var ikke redd for å gå i stige, men likte det ikke, og han var glad for at han ikke behøvde å gå opp på taket» (Lønn 1994, 114). Når mannen først er oppe i stigen og har gjort unna gjøremålene sine, merker han hvor stille det er rundt ham:

Han hørte ikke en lyd mens han sto i stigen, alt var stille, ikke et vindpust, ikke en lyd fra riksveien, og hun rørte seg ikke inne i huset. Han hørte ikke de rappe skrittene når hun gikk mellom værelsene og det kom ikke en lyd fra radioen. Han likte det. Det kunne ikke bli stille nok. (Lønn 1994, 114)

På taket finner han et tilfluktsted hvor han kan slippe unna de konstante påminnelsene om alt som skulle vært gjort. Slik, skriver Andersen, er stigeclatringen «ren flukt. Han står der for å komme unna, for å ha et sted å være som er hans mestringsområde» (2003, 86). Det samme gjelder i novellen «Rørtangen», hvor mannen er satt til å fikse et rør som lekker, men opplever handlingslammelse med rørtangen i hånda: «Det er sånn som menn skal gjøre. Men vår mann får det ikke til. Han prøver å fylle sin rolle; han gjør som menn skal gjøre, han henger fast i klisjeen. Men han er kraftløs i forhold til den» (Andersen 2003, 86).

Hos Lønn er mennene kraftløse i den forstand at de ikke er i stand til å håndtere det som har vært knyttet til mannsrollen. Hos Gulliksen tar mannen aktivt avstand fra det som er knyttet til klisjeen om mannen. Jon mestrer ikke det som har vært knyttet til mannsrollen, men han vil heller ikke ha ansvaret for å reparere det som går i stykker. Han vil ikke ta styringen over det som angår «mannen i huset», skifte dekk eller snekre møbler. Han vil heller vaske klær og lage mat. Jon er en frivillig kraftløs mann.

4.2.2 Den rasende attenhundretallsmannen

I Karl Ove Knausgårds romanserie *Min kamp* møter vi en annen måte å forholde seg til de endrede kjønnsrollemønstrene. Per Thomas Andersen har skrevet om nordiske forestillinger om ære i boka *Fortelling og følelse – En studie i affektiv narratologi* (2016). I kapittelet «Etter ære. Fra Egil Skallagrimson til Karl Ove Knausgård» peker Andersen på at «tradisjonelle æreskulturer i den vestlige verden ble svekket og endret karakter i en kontinuerlig utvikling fra modernitetens frembrudd og frem mot de to verdenskrigene», og at disse æresforestillingene synes å spille en «ganske underordnet rolle som kulturbærende og politisk styrende impuls i Vesten» i senmoderne tid (Andersen 2016, 210).

Knausgårds *Min kamp*, med sin selvutleverende og hensynsløse metode, illustrerer denne tendensen. Knausgård er ikke redd for å legge ut om pinlige situasjoner som setter Karl Ove i et dårlig lys, og han trekker dem rundt seg ned i dragsuget.⁵ En konsekvens av den

⁵ På grunn av de uklare skillene mellom forfatteren, fortelleren og hovedpersonen Karl Ove Knausgård, vil jeg referere til forfatteren som «Knausgård» og hovedpersonen/fortelleren som «Karl Ove», slik Refsum (2020) gjør.

virkelighetsnære skrivemåten er at familien, kona og venner også blir beskrevet på måter som har vekket reaksjoner. Til tross for den lite ærefulle måten å skrive om seg selv og andre, hevder Andersen at Knausgårds æresforestillinger er «påfallende gammelmodige, ja, nesten norrøne. Det er åpenbart at han ser – og beklager – den svekkelsen tradisjonell æreskultur har gjennomgått i senmoderniteten» (2016, 219). Refleksjonene over æreskulturens svekkelser kommer til uttrykk i forbindelse med vennen Geirs bok *Den brukne nesens estetikk*, hvor Geir har skrevet om miljøet rundt en bokseklubb i Stockholm. I bokseklubben møter han «verdiene som velferdssamfunnet ellers har bygd ned, som *mannlighet*, ære, vold og smerte» (Knausgård 2011, 123, min uth.). Den fascinasjonen Karl Ove gir uttrykk for overfor den tradisjonelle æreskulturen som kommer til uttrykk i boksemiljøet vennen skildrer, gir tilløp til en følelse av frustrasjon over virkningen den svekkede æresfølelsen har hatt på kjønnsrollene: «Det senmoderne vestlige samfunn, som styrer i retning av likhet, rokker ved æreskulturens tradisjonelle mannsrolle. *Min kamp* viser betydelig frustrasjon i forhold til senmoderne kjønnsidentitet, noe som fremkommer særlig i forbindelse med foreldrerollen» (Andersen 2016, 220). I mine øyne er ikke nødvendigvis frustrasjonen Karl Ove utviser en frustrasjon knyttet til endrede kjønnsroller.

Andre bind av *Min kamp* skildrer Karl Oves møte med kona Linda og de påfølgende årene når de får barn sammen. En nøkkelscene foregår på babyrytmikken Karl Ove tar med datteren Vanja på mens han er i pappapermisjon. I gruppa er det ham selv og to andre menn, resten er kvinner, og babyrytmikken skal ledes av en ung kvinne Karl Ove finner svært vakker. Seansen oppleves svært ydmykende:

Jeg var ikke pinlig berørt, det var ikke flaut å sitte der, det var ydmykende og nedverdiggende. Alt var mykt og vennlig og godt, alle bevegelser var små, og jeg satt sammenkrøpet på en pute og lallet sammen med mødre og barn, i en sang som til alt overmål ble ledet av en kvinne jeg gjerne skulle ha ligget med. Men gjennom å sitte der, var jeg fullstendig ufarliggjort, uten verdighet, impotent, det var ingen forskjell på meg og henne, annet enn at hun var vakrere, og den utjevningen, hvor jeg hadde gitt slipp på alt det som var meg, til og med min størrelse, og det frivillig, fylte meg med raseri. (Knausgård 2011, 76)

Når Karl Ove sitter i ringen og synger med og etterligner babyenes mimikk, skaper det en følelse i ham av å gi slipp på det som gjør ham til seg selv. Knausgård beskriver med dette en motsatt opplevelse i møte med å «miste» maskuliniteten enn hva Gulliksen gjør. Opplevelsen av å bli feminisert og jevnført med den kvinnelige instruktøren fyller Karl Ove med raseri, mens Jon ville omfavnet muligheten til å utøve en mannsrolle som rommer friheten til å delta

på babyrytmikk. For Karl Ove oppleves det som reduserende: «Når jeg gikk rundt i byen med barnevogn, og brukte dagene til å stelle for barnet mitt, var det ikke slik at jeg tilførte livet mitt noe [...] tvert imot ble noe tatt fra det, en del av mitt selv, den som hadde med mannlighet å gjøre» (Knausgård 2011, 87). Samtidig er Karl Ove klar over at verdien av det likestilte foreldrepåret varierer med hvilke parametere som gjelder: «Var likhet og rettferdighet parameterne, ja, da var det ingenting å si på at menn overalt sank inn i det myke og nære» (Knausgård 2011, 87). Når Karl Ove og Linda har bestemt seg for at de vil gjøre som alle andre, og at han skal ha datteren i pappaperm, må han ta konsekvensen av det og avfinne seg med at han utøver den likestilte og feminiserte mansrollen:

I den klasse og kultur vi tilhørte, betydde det at vi begge tok den samme rollen som tidligere ble kalt kvinnerollen. Den var jeg bundet til som Odyssevs til masten: Ville jeg komme meg fri, kunne jeg det, men ikke uten å miste alt det jeg hadde der. Slik hadde det seg at jeg gikk moderne og feminisert rundt i Stockholms gater med en rasende attenhundretallsmann i mitt indre. (Knausgård 2011, 88)

Karl Oves frustrasjon kan dermed sies å springe ut av frustrasjon over den handlingslammelsen han opplever i situasjoner som den på babyrytmikken. Alt i ham stritter imot, men han blir likevel, av hensyn til Linda og datteren. Karl Oves frustrasjon må derfor ikke tolkes, slik Andersen gjør, som frustrasjon over endrede kjønnsroller i senmoderniteten. Frustrasjonen handler om at han ikke tar på seg de nye pliktene frivillig, fordi den tiden han bruker på å passe datteren heller kunne blitt brukt på å skrive og lese, som han helst vil.

Som Christian Refsum påpeker i artikkelen «'A love relationship is not a place for refuge, it is *the* place to be': The Theme of Love in Karl Ove Knausgård's *Min kamp*», er Karl Ove særdeles hengiven overfor familien sin. Det er i stor grad han som tar seg av den dagligdagse husholdningen, all den tid kona Linda er for syk til å kunne ta seg av barna mens Karl Ove jobber. Refsum argumenterer for at den frustrasjonen over endrede kjønnsroller og de ambivalente følelsene Karl Ove utviser overfor familieforpliktelsene er et resultat av at han nettopp tar en så stor del av ansvaret i hjemmet:

And when he despairs over family obligations as he walks around in Stockholm with a stroller “with a furious nineteenth-century man inside me” (Knausgård 2014a, 101) [...] it is not because he rejects his “modern and feminized” role in the family and actually wants to turn the clock back to the nineteenth century. On the contrary, he takes more responsibility for the home and for the family than most Scandinavian men (and men all over the world). His descriptions of ambivalent feelings toward the family and family obligations are thus a result of his particularly strong commitment to the family, not the opposite. (Refsum 2020, 379)

Det eneste Karl Ove vil, er å skrive. Men fordi kona både har sine egne ambisjoner og behov og er ute av stand til å ta seg av familien på egen hånd, må Karl Ove ta sin del av ansvaret. Det er det likestilte frihetsidealet som tillater mannen å ta pappaperm, gå med barnevogn og være med datteren på babyrytmikk Karl Ove gjør opprør mot, ikke de endrede kjønnsrollemønstrene i seg selv, fordi likestillingen trekker ham vekk fra skrivingen. Likevel representerer Karl Ove et motstykke til Jon. Jon føler seg fri når han kan bryte med mønsteret, mens Karl Ove føler seg ufri når han må bryte med det som er mannlige.

4.2.3 Den senmoderne mannen

Øystein Lønn, Karl Ove Knausgård og Geir Gulliksen beskriver menn som møter de endrede forventningene til hva en mann skal være på ulike måter. Lønns menn er kraftløse og handlingslammede i møte med en verden som ikke lenger har behov for det som var mannens oppgaver, mens både Gulliksens Jon og Knausgårds Karl Ove har klart å tilpasse seg de behovene den nye manssrollen må dekke og utøver den nye manssrollen aktivt. Men der den nye manssrollen utløser raseri og frustrasjon hos Karl Ove, virker Jon å ville omfavne den og tvinge utviklingen enda lenger. Han tar med vilje seg av husarbeidet og går inn for å være den følsomme parten i foreldrerollene han og Timmy fordeler seg imellom. Karl Ove tar også seg av husarbeid, men arbeidet vekker ambivalens og sterk frustrasjon i ham fordi det trekker ham vekk fra skrivingen. Manssfigurene hos Lønn, Knausgård og Gulliksen kan med det alle sies å være «kraftløse», men til forskjell fra Knausgårds og Lønns menn er Gulliksens menn stolte av det. Der Lønns og Knausgårds menn er frustrerte over at forventningene til kjønnsrollene har endret seg for fort, er Gulliksens menn frustrerte over at forventningene endrer seg for sakte. Gulliksen skaper med det en manssrolle som passer med det idealet han selv ønsker. Hos Gulliksen går mannen inn for å være følsomme familiemenn som tar over oppgaver som før hadde tilhørt kvinnens domene, og selv om bruddet med det «tradisjonelle» kan virke kunstig og lite genuint, mestrer Jon den manssrollen han utøver på hjemmebane.

4.3 Kjønn, kjærlighet og frihet

Forståelsen av egen kjønnsidentitet viser seg like fullt å ha stor betydning for måten de tre manssfigurene oppfatter seg selv på. Men har opplevelsen av kjønn noe å si for måten de forholder seg til den de elsker på? Hos alle de tre forfatterne er parforholdet en arena for refleksjon over kjønnsidentitet. Enten de blir oppfordret til å fikse et rør som lekker eller må

være hjemme med barna, blir mennene konfrontert med sin egen mannlighet i møte med partneren sin. For Jon har forståelsen av egen mannsrolle betydning for hvordan han forholder seg til Timmy, og hva slags liv de har sammen. At han er en mann som ønsker å bryte med den mannlige emosjonelle eiendomsretten og ta på seg de pliktene som tradisjonelt har tilhørt kvinnen, er ikke bare noe som får betydning for ham selv, men også for Timmy. Selv om han ikke tåler tanken på at han selv skal legge begrensinger på Timmy, er det nettopp det han gjør. Jons frihetsbehov medfører at Timmy blir nødt til å forholde seg til en kjæreste som hele tiden oppfordrer henne til å være fri, selv om hun ikke nødvendigvis ønsker det. For Jon er imidlertid det å la Timmy være fri den eneste måten han kan elske henne på, fordi han selv ikke vil være ufri. Jons frihet til å unnsnippe de trange kjønnsrollene betinges dermed av Timmy og hennes egen selvforståelse. I forholdet til Timmy vil Jon unnsnippe alt som er ufritt, og hvis ikke kona kan omfavne friheten han skjenker henne, kan de ikke leve sammen. Et forhold som det Jon og Timmy har etter Haralds inntreden er ikke levedyktig, fordi det setter Jon og Timmy i en posisjon hvor de faktisk må velge å bryte med de normene som er forbundet med utroskap. Med det feiler Jons forsøk på å utøve en ny mannsrolle. Selv om han mestrer det tradisjonelt kvinnelige i hjemmet, kan han ikke bryte ut av forestillingen om den mannlige emosjonelle eiendomsretten og leve i et forhold som bryter med måten den mannlige seksualiteten har ordnet seg. Selv om han forsøker å tillate kona å se på andre, kan han ikke stå alene i å ønske det. Partneren må også ønske det seksuelt flytende forholdet for at det skal være levedyktig.

5. Avsluttende betraktninger

5.1 Kjærlighetens vilkår

I denne oppgaven har jeg presentert en lesning av *Historie om et ekteskap* som setter søkelyset på kjærlighetstematikken som blir diskutert i romanen. I oppgavens andre kapittel retter jeg oppmerksomhet mot hvordan forelskelsen blir skildret i to tilfeller, mellom Jon og Timmy og mellom Timmy og Harald. Jon forteller leseren om hvordan han og Timmy møttes og forelsket seg i hverandre. Skildringene av forelskelsen deres preges av at Jon kjenner igjen noe nytt i seg selv når han møter Timmy. Han oppdager noe nytt, men som virker kjent, som om han finner igjen sider ved seg selv han hadde glemt. Jeg viser til filosofen Alain Badiou og hans begrep om kjærlighetsmøtet som en hendelse i beskrivelsen av forelskelsen. Badiou fremholder at forelskelsen innebærer en dreining av perspektivet hos de forelskede, og at kjærligheten konstituerer et nytt sted å betrakte verden fra. I beskrivelsen av både Jons forelskelse i Timmy og i Timmys forelskelse i Harald identifiserer jeg en fullbyrdelse av kjærligheten som markeres enten ved et kyss eller en omfavelse. Fullbyrdelsen markerer et brudd hos de forelskede med den de var før, og den markerer på den måten dreiningen av de forelskedes perspektiv slik Badiou beskriver. Videre benytter jeg meg av filosofen Simon Mays begrep ontologisk rotfestethet for å beskrive måten den man forelsker seg i, vekker et håp om å føle seg trygg hos den som forelsker seg. Jeg argumenterer for at Timmy vekker håpet om ontologisk rotfestethet i Jon, og at dette håpet er noe som må være på plass for at det delte perspektivet kan etableres. Håpet må også være på plass for at forelskelsen skal utvikle seg til noe mer enn en flyktig forelskelse som slukker like fort som den tar fatt. I skildringen av forelskelsen mellom Timmy og Harald er ikke håpet om ontologisk rotfestethet til stede på samme måte som mellom Jon og Timmy, noe jeg mener tyder på at forelskelsen mellom Timmy og Harald ikke er så sterk som den mellom Jon og Timmy.

På dette punktet er det imidlertid nødvendig å stille seg kritisk til fortellerinstansen i romanen. Fordi det er Jon som inntar Timmys synsvinkel for å fortelle om hvordan Timmy forelsker seg i Harald, gjør det at leseren egentlig ikke kan stole på at det Jon forteller virkelig har skjedd. For hvordan kan Jon vite hva Timmy har gjort og tenkt i situasjoner han ikke har kunnet observere? Jon vedkjenner seg det umulige ved å skulle fortelle om Timmy ved at han innrømmer overfor leseren at han dikter. Han ombestemmer seg om hvordan møtet mellom Timmy og Harald foregikk, og på den måten markerer han en avstand fra seg selv til dem han forteller om.

Spørsmålet om fortellerens perspektiv er påtrengende i oppgavens andre kapittel. Spørsmålet byr seg også frem i oppgavens tredje kapittel, der jeg undersøker forholdet til Jon og Timmy nærmere for å diskutere beveggrunnene for bruddet i forholdet mellom de to. Jeg viser til Anthony Giddens' begrep det rene forhold for å diskutere hvorvidt Jon og Timmys forhold kan sies å speile endringene i parforholdets vilkår som har skjedd under den såkalte senmoderniteten, slik blant andre Giddens og Zygmunt Bauman beskriver perioden vi lever under. Ifølge Giddens preges det rene forhold av at forholdet er inngått på grunn av hva forholdet i seg selv kan gi partnerne, i motsetning til tidligere tider, hvor forholdet var betinget av ytre faktorer som materiell og økonomisk trygghet. I mine øyne samsvarer Jon og Timmys forhold med Giddens' beskrivelser på en rekke områder. Det viktigste området er den åpenheten som gjennomsyrrer forholdet deres, og som kommer til uttrykk ved en konstant selvrefleksivitet og åpenhet for å omgå monogame forestillinger om seksuell eksklusivitet. Jeg leser den åpenheten som preger forholdet deres som et resultat av Jons altomfattende frihetsbehov. Den friheten Jon krever, skyver Timmy vekk fra ham og i retning Harald. Timmy vil ikke ha den friheten Jon selv krever og som han tror hun også vil ha. Jon overvurderer Timmys ønske om å være fri. I mine øyne er dette et tegn på at frihet og åpenhet ikke er nødvendige faktorer i parforholdet, tross Giddens' beskrivelser av utviklingene som har skjedd i de mellommenneskelige relasjonene. I tillegg får det oss til å tvile på hvorvidt Jon og Timmy egentlig er en enhet, hvorvidt de to deler perspektiv i badiouisk forstand. For hvor godt kan man egentlig si at Jon kjenner kona si, når han ikke tar hensyn til at Timmy ikke ønsker den samme friheten som ham? Denne innsikten setter forståelsen av fortellerinstansen i et nytt lys. For er Jon egentlig klar over at han skyver Timmy vekk? Slik jeg leser romanen, innser han sin egen skyld når han gransker forholdet på nytt. Når han innser feiltrinnet, må han forsøke å «rekalibrere selvforståelsen» for å komme seg videre og finne en versjon av bruddet han kan leve med.

Den insisterende holdningen til egen frihet er noe jeg diskuterer videre i oppgavens fjerde kapittel, hvor jeg kommenterer Geir Gulliksens forståelse av mannrollen slik den kommer frem i *Historie om et ekteskap* og essayet «Se min kjole». Gulliksens forståelse av sin egen kjønnsidentitet, slik den kommer til uttrykk i essayet, preges av å ikke ville være en «typisk mann» som er fanget av snevre normer omkring mannens rolle i hjemmet og hvor emosjonelt åpen mannen kan være i dag. Gulliksen lar romanfiguren Jon ta et oppgjør med de samme trange kjønnsrollene. Spesielt forestillingen om en mannlig emosjonell eiendomsrett, som står i veien for det seksuelt flytende, polygame forholdet Jon fantaserer om, blir gjenstand for et oppgjør i *Historie om et ekteskap*. Jeg sammenligner forestillingen om

mannsrollen i *Historie om et ekteskap* med fremstillingen av mannsrollen i Øystein Lønns *Thranes metode* og Karl Ove Knausgårds *Min kamp*, og finner at mannsfigurene i alle de tre verkene er kraftløse i den forstand at de bryter med forestillingen om den praktiske, men emosjonelt utilgjengelige mannen. Men til forskjell fra mennene hos Lønn og Knausgård går Gulliksens menn aktivt inn i den kraftløse rollen og omfavner de endrede kjønnsrollemønstrene.

De forestillingene om kjærlighet som etableres ved å skildre forelskelsene jeg peker på i kapittel 2, tilsier at to individer som forelsker seg, forenes i en enhet som deler perspektiv og utsyn mot verden. De deler livet og forstår hverandres behov og begjær. Jons selvbedrag består i å ikke forstå Timmys behov, og å tro at hun ønsker det samme som ham. Han tror Timmy krever den samme friheten som ham, men ved å forsøke å utforske den seksuelt flytende åpenheten skyver han henne vekk. Jon utfordrer de forestillingene om kjærlighet som er knyttet til frihet og eksklusivitet, men ender med å stå alene i dette. Timmy vil ikke leve i det forholdet Jon prøver å etablere. Gulliksen forsøker å skrive frem en alternativ måte å organisere kjærligheten på, men forsøket feiler.

5.2 Fortelling og virkelighet

Når forsøket feiler, er Jons måte å forstå, å fortelle. Fortellergrepet i romanen handler, slik jeg ser det, om at Jon må finne ut hvor det gikk galt. Den pågående fortellingen preges av at Jon trenger å skrive frem en versjon av skilsmissen som stemmer slik Jon husker den, og som lar ham rekalkibrere selvforståelsen for å forstå seg selv på nytt. Hvordan kan han fortelle om forholdet med Timmy på en måte som virker sann og lar ham forstå sine egne handlinger og hvor det gikk galt? Fortellerhandlingen virker nødvendig for Jon. Konsekvensen av fortellerhandlingen er imidlertid at Timmys versjon aldri kommer frem. Hun blir objekt for eksmannens fortelling og mister dermed muligheten til å være subjekt i sin egen fortelling. I lys av Marianne Bang Hansens kronikk i *Aftenposten*, hvor hun hevder å ha blitt brukt som levende modell for Timmy i romanen, må forståelsen av fortellergrepet revurderes. Når Jon inntar ekskonas perspektiv og forteller om hennes tanker og refleksjoner rundt affæren hun står i, er det vanskelig å se bort fra at det er nettopp det Gulliksen selv gjør. Han inntar sin egen ekskones perspektiv og forteller hennes historie uten at hun kommer til orde.

Boka har sjangerbetegnelsen «roman», og det er ingen navn, beskrivelser eller andre virkelighetsmarkører i romanteksten som lar leseren tro at romanen omhandler virkelige personer og hendelser som faktisk har funnet sted. Likevel tyder reaksjonene romanen har

vekket hos virkelige personer på at Gulliksen har brukt mennesker rundt seg og hendelser han har opplevd som utgangspunkt for diktningen sin. Gulliksen og Bang Hansen introduserer slik hver sin side av dobbeltkontrakten, slik den er beskrevet av den danske litteraturforskeren Poul Behrendt. Ifølge Behrendt foregår det forut for enhver bok en kontraktsinngåelse mellom forfatter og leser. Kontrakten har tradisjonelt tatt én av to former:

Den ene lydende på, at alt, hvad der står på de følgende sider, er sandt, det handler om noget, der er foregået i virkeligheden, og kan om nødvendigt bekræftes empirisk ved sammenligning med andre skriftlige eller mundtlige kilder [...] Den anden stik modsat lydende på, at alt i denne bog er digt, intet af den er foregået i virkeligheden, det kan ikke bevidnes af nogen andre i verden, og det er under alle omstændigheder irrelevant at sammenligne. (Behrendt 2006, 19)

Den førstnevnte kontrakten minner om det den franske strukturalisten Philippe Lejeune kaller den referensielle pakten, en kontrakt som forsikrer leseren om at det hun leser virkelig har skjedd, og det er den kontrakt en sakprosaforfatter inngår med sine lesere ved å gi inntrykk av at boka de skal lese beskriver virkelige forhold (Lejeune 1989). Den andre pakten, den fiksjonelle, forsikrer leseren om at det hun leser er oppdiktet og trer i kraft ved at en forfatter stempler boka si som roman. Behrendts begrep om dobbeltkontrakten beskriver møtet mellom de to paktene Lejeune beskriver, der hvor forfatteren insisterer på at det han har skrevet både er fiksjon, men samtidig også er sant og har foregått i virkeligheten. Geir Gulliksen inngår en fiksjonskontrakt med leseren ved å plassere sjangerbetegnelsen «roman» på omslaget av *Historie om et ekteskap*. Fiksjonskontrakten blir dessuten ytterligere fremforhandlet ved at fortellerinstansen viser hvordan han tviler på om det han forteller egentlig foregikk slik han husker det, og at han ved gjentatte anledninger ombestemmer seg om detaljer i historien på en måte som viser frem at fortelleren dikter historien han forteller. Den referensielle kontrakten blir presentert i møte med *Historie om et ekteskap* i det øyeblikk Marianne Bang Hansen påstår at hendelser fra romanen har foregått i virkeligheten. På den måten skiller den dobbeltkontrakten som leseren får presentert når han leser *Historie om et ekteskap* seg fra de eksemplene Behrendt viser til, hvor det er forfatterne selv som hevder at bøkene de har skrevet både er oppdiktete og sanne. Fordi Gulliksen insisterer på at romanen han har skrevet er fiksjon, slik han gjør i svaret han skriver til Bang Hansen i *Morgenbladet*, blir det Bang Hansen som presenterer den referensielle pakten til leseren ved å hevde at hun er beskrevet i romanen.

Bang Hansen etterlyser et tydeligere etisk rammeverk for forfattere og forlag. Utfordringen som oppstår i møte med romaner som denne, og som Bang Hansens kronikk

retter oppmerksomhet mot, dreier seg om å vurdere forfatterens rett til å skrive hva han vil, samtidig som man tar hensyn til de som beskrives sin rett til ikke å bli beskrevet av andre uten samtykke eller mulighet til å presentere sin side av saken. På én side kan man argumentere for at kunstneren må stå fritt til å skrive om det han vil uten å måtte ta hensyn til om kunsten provoserer eller ikke. Slike argumenter kvalifiserer nødvendigheten av full kunstnerisk frihet ved «formen, [...] den litterære kraften, det kunstneriske nivået eller lignende utsagn som fremhever uttrykkets betydning over innholdet og dets konsekvenser» (Egeland 2017, 225). På den annen side kan man argumentere, slik Bang Hansen gjør i kronikken sin, for at alle andre yrkesgrupper må forholde seg til etiske retningslinjer i yrkesutøvelsen. Hvorfor skal kunstnerne kunne påberope seg friheter man ikke ville tilkjent noen annen gruppe? I mine øyne fins det ikke et entydig svar. Som Frode Helmich Pedersen argumenterer for i essayet «Om vår tids moralisme», er det legitimt å stille moralske krav til kunsten:

For selv om det er en fordel at kunsten bevarer stor grad av autonomi, er den fremdeles en del av vår felles livsverden. Man kan ikke forlange av kunsten at den retter seg etter de tenkemåtene som til enhver tid er fremherskende, men det fins heller ikke klare grenser for hva kunsten kan kritiseres for. (Pedersen 2021, 131)

Samtidig, skriver Pedersen, kan man ikke forvente av mennesker at de hele tiden skal «overvåke seg selv på vegne av ufravikelige moralske regler» (2021, 147). Man kan heller ikke forvente at alle til enhver tid skulle forholde seg stramt til alkens moralske regler og prinsipper. Om man for lenge opptre moralsk korrekt, vil det etter hvert virke uutholdelig. Man får lyst til å «skrike, eller knuse ting, eller drikke oss fulle, som svin» (Pedersen 2021, 147). Kanskje er det ikke utilgivelig at forfatteren skriver om noe personlig og trår over en grense i et forsøk på å utforske noe han synes er viktig. Likevel er det en forskjell på å drikke seg full i ny og ne og å skrive en bok hvor man utleverer intime sider ved andres liv. Noe man må ta i betraktning, som Marianne Egeland peker på i artikkelen «Anerkjennelse og autentisitet i virkelighetslitteraturen», er hvilket inntrykk boka gir av den det fortelles om (Egeland 2015, 37). «Virkelighetslitteraturens modeller», skriver Egeland, «har begrensede muligheter til å oppveie for det de måtte betrakte som feilaktige eller krenkende karakteristikk» (2015, 43). Som Eirik Vassenden i «Kritisk kvartett» poengterer, portretterer ikke Gulliksen Timmy som særlig sympatisk. Når forbindelsen mellom Timmy og Marianne Bang Hansen først er etablert, vil det for noen lesere være vanskelig å skille inntrykket av Timmy fra Bang Hansen. Når Bang Hansen skriver en kronikk som blir publisert i en riksdekkende avis, kan det forstås som et forsøk på å rette opp det inntrykket romanen skaper

av henne. Avisoppslag kan skape oppmerksomhet for en stund, ifølge Egeland, men som oftest er det boka og som vil bli stående, og «lesere trenger slett ikke kjenne til eller bry seg om eventuelle korrigeringer, men [vil ofte] ta forfatterens virkelighetsforsikringer for pålydende» (Egeland 2015, 43). I tilfellet *Historie om et ekteskap* mister imidlertid dette argumentet sin kraft, all den tid forfatteren faktisk ikke gir seg ut for å beskrive ekte personer i romanen. Hvordan kan en som leser romanen om 50 år og ikke har kjennskap til debatten som var forbundet med romanen vite at den ble mottatt som virkelighetslitteratur? Et slikt argument garderer imidlertid ikke romanen fra en lesning som tar høyde for Bang Hansens kronikk i dag når vi fremdeles har kronikken friskt i minne. I det øyeblikket Marianne Bang Hansen uttaler seg om at hun føler seg utlevert i *Historie om et ekteskap*, definerer hun grensene for forståelsen av romanen på nytt og introduserer et element i romanens mottakelse man må ta hensyn til i en lesning av romanen.

Som Margunn Vikingstad og Ingunn Økland bemerker i sine anmeldelser av *Historie om et ekteskap*, er det forbindelser mellom romanen og virkeligheten om man leser romanen opp mot Gulliksens essayistikk. Bang Hansens kronikk introduserer enda en slik forbindelse til virkeligheten. Jeg har argumentert for at Jons frihetsbehov er noe som oppleves innskrenkende for Timmy, og for at Jon kan forstås som narsissist i den forstand Richard Sennett beskriver. Utsettes ikke Marianne Bang Hansen for nettopp den samme innskrenkningen av sitt eget handlingsrom når Geir Gulliksen insisterer på å være åpen om sitt tidligere ekteskap og skrive om det i en roman? Slik Timmy ikke ønsker de flytende grensene for åpenhet og eksklusivitet Jon påtvinger henne, ønsker Bang Hansen at kunstnerne ikke skal tillates større frihet fra ansvar enn andre yrkesgrupper. Hun etterspør tydeligere grenser i kunstnerens virke på samme måte som Timmy ønsker seg tydeligere grenser i parforholdet. Slik Jon ønsker å være fri til å se på og bli sett på av andre, ønsker Gulliksen å være fri til å skrive om det han vil, selv om hans frihet går på bekostning av de levende modellene. Jons narsissisme kan på den måten overføres til forfatterhandlingen i å utgi en roman hvis hovedperson fremmer krav om gjensidig utlevering i forholdet sitt. Når den virkelighetslitterære forfatteren insisterer på å være åpen om egne erfaringer, i konflikt med de levende modellenes ønske om at erfaringene deres skal bli holdt utenfor offentligheten, skaper han et ytringsrom som ligner det Sennett beskriver i det åpne forholdet. De levende modellene blir tvunget til å forholde seg til en åpenhet fra forfatteren som de hverken kan eller vil være del av. Forholdet mellom forfatteren og modellen representerer på den måten et destruktivt fellesskap. Slik kan forfatterhandlingen forstås som narsissistisk.

I denne oppgaven har jeg forsøkt å lese *Historie om et ekteskap* uten å ta hensyn til debatten som knytter den til virkelighetslitteraturen. I mine øyne gjør romanens tvetydige tilknytning til virkelige forhold at den står på sine egne ben, og prinsipielt mener jeg man må kunne lese romaner som denne uten å gjøre det til et etisk anliggende å skulle gjennomskue forfatterens umoral eller grave frem biografiske detaljer som måtte ligge i teksten. Likevel er det sider ved romanens fortellergrep som blir satt i et nytt lys når forfatterens ekskone uttaler seg om romanen på den måten hun gjør. Slike uttalelser medfører konsekvenser for forståelsen av en roman som diskuterer forholdet mellom fortelling og virkelighet. Som jeg har diskutert tidligere, må man ikke nødvendigvis lese *Historie om et ekteskap* som Jons forsøk på å fortelle sin sannhet, og man må dermed heller ikke lese romanen som Gulliksens forsøk på å ta eierskap over fortellingen om sin egen skilsmisse. Fortellerhandlingen dreier seg like mye om et forsøk fra Jon på å utforske hva som faktisk har skjedd mellom de to. Fortellingen innebærer en selvransakelse som lar leseren oppfatte en tvil hos Jon over hvorvidt han selv har trådd feil under bruddet med Timmy, og den innebærer et forsøk fra Jon på å granske sine egne motiver. Men i fortellergrepet ligger også en definisjonsmakt hos den som forteller som leseren må være klar over. Resultatet er at *Historie om et ekteskap* må leses som noe mer enn en kjærlighetsroman.

Litteraturliste

- Andersen, Per Thomas. 2003. *Tankevaser. Om norsk 1990-talls litteratur*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Andersen, Per Thomas. 2016. *Fortelling og følelse. En studie i affektiv narratologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aschehoug. 2022. «Geir Gulliksen». Hentet fra https://aschehoug.no/Geir_Gulliksen
- Badiou, A. og Nicolas Truong. 2012. *In Praise of Love*. Oversatt av Peter Bush. New York: The New Press.
- Bang Hansen, Marianne. 2016. «Jeg var gift med en forfatter. Det finnes ingen etikk som beskytter mitt privatliv». *Aftenposten*, 19. oktober, 2016. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/Qk72x/jeg-var-gift-med-en-forfatter-det-finnes-ingen-etikk-som-beskytter-mi>
- Bauman, Zygmunt. 2003. *Liquid Love. On the Frailty of Human Bonds*. Cambridge: Polity.
- Beddari, Carina, Frode Helmich Pedersen, Eirik Vassenden og Margunn Vikingstad. 2016. «Kritisk kvartett 24.05.2016». *LittPod – Litteraturhuset i Bergen*. 24.05.2016. Hentet fra <https://open.spotify.com/episode/3xpOS35XfL2zzveLK1bGNO?si=ufBQ9EAmQ9iMFISGCGXqKA>
- Behrendt, Poul. 2006. *Dobbeltkontrakten. En æstetisk nydannelse*. København: Gyldendal.
- Buvik, Per. 2016. *Sjalusi uten grenser. Litterære dybdeboringer fra Evripides til Vigdis Hjorth*. Oslo: Pax forlag.
- Egeland, Marianne. 2015. «Anerkjennelse og autentisitet i virkelighetslitteraturen». *Norsk litteraturvitenskapelig tidsskrift* 18(1): 34–48. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-288X-2015-01-04>
- Egeland, Marianne. 2017. «Forfatteren, frirommet og virkelighetslitteraturen: ‘Du skal kunne mene hva faen du vil om hva faen som helst som forfatter’». I *Så tæt på livet som muligt. Perspektiver på Karl Ove Knausgårds Min kamp*, redigert av Claus Elholm Andersen, 222–244. Hellerup: Forlaget Spring/Bergen: Alvheim & Eide Akademisk Forlag.
- Ellefsen, Cecilie. 2013. «Overskridelse og konformitet: En lesning av Geir Gulliksens roman *Tjuendedagen*». Masteroppgave, NTNU. <http://hdl.handle.net/11250/243949>
- Fosvold, Astrid. 1997. «Er vi alene nå? En tematisk analyse av *Thranes metode* av Øystein Lønn». I *Norsk Litterær Årbok 1997*, redigert av Hans H. Skei og Einar Vannebo, 97–

112. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Giddens, Anthony. 1991. *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford: Stanford University Press.
- Giddens, Anthony. 1992. *The Transformation of Intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press.
- Gulliksen, Geir. 2013. *Kan vi gjøre det igjen. Tilnærmet samlet sakprosa*. Oslo: Aschehoug.
- Gulliksen, Geir. 2015. *Historie om et ekteskap*. Oslo: Aschehoug.
- Gulliksen, Geir. 2016. «Historien om en roman». *Morgenbladet*, 28. oktober, 2016. Hentet fra <https://www.morgenbladet.no/aktuelt/2016/10/28/historien-om-en-roman/>
- Knausgård, Karl Ove. 2011 [2009]. *Min kamp. Andre bok*. Oslo: Forlaget Oktober.
- Lejeune, Philippe. 1989. «Chapter 1: The Autobiographical Pact». I *On Autobiography*, redigert av Paul John Eakin, 3–30. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lothe, Jakob, Christian Refsum og Unni Solberg. 2007. *Litteraturvitenskapelig leksikon*. 2. utg. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Lønn, Øystein. 1994 [1993]. *Thranes metode*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- May, Simon. 2011. *Love – A History*. London: Yale University Press.
- Mühleisen, Wenche. 2011. «Å åpne for en annen verdensorden. En lesning av Geir Gulliksen roman *Tjuendedagen*». *Norsk litteraturvitenskapelig tidsskrift* 14(2): 171–185. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.18261/ISSN1504-288X-2011-02-03>
- Nordisk samarbeid. 2016. «Geir Gulliksen: Historie om et ekteskap». Hentet fra <https://www.norden.org/no/nominee/geir-gulliksen-historie-om-et-ekteskap>
- Pedersen, Frode Helmich. 2017. «Virkelighetslitteraturen og den norske debatten om den». I *Norsk litterær årbok 2017*, redigert av Nora Simonhjell og Benedikt Jager, 26–53. Oslo: Det Norske Samlaget
- Pedersen, Frode Helmich. 2021. *Splinten i øyet*. Stavanger: Pelikanen forlag.
- Refsum, Christian. 2016. *Kjærlighet som religion. Lidenskap og lengsel i film og litteratur på 2000-tallet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Refsum, Christian. 2020. «'A love relationship is not a place for refuge, it is *the* place to be': The Theme of Love in Karl Ove Knausgård's *Min kamp*». *Scandinavian Studies* 92 (3): 369–389. muse.jhu.edu/article/761185.
- Sandve, Gerd Elin Stava. 2015. «Scener fra et ekteskap». *Dagsavisen*, 4. november, 2015. Atekst.
- Sennett, Richard. 1978. *The Fall of Public Man*. New York: Vintage Books.
- Straume, Anne Christine. 2015. «Beretningen om et varslet brudd». *NRK*, 6. november, 2015.

Atekst.

Vikingstad, Margunn. 2015. «Kjærleik revisited». *Morgenbladet*, 30. oktober, 2015. Atekst.

Vikingstad, Margunn. 2021. *Rapportar frå randsonene. Åtte essay om samtids litteratur*.

Stavanger: Pelikanen forlag.

Økland, Ingunn. 2015. «Når hjertet lukker seg». *Aftenposten*, 8. november, 2015. Atekst.

Ølstad, Anne. 2011. «'Det er den draumen' - overskridelsen - en erfaring av det hellige? En nærlesning av noen motiver i Geir Gulliksens roman *Tjuendedagen* i lys av George Batailles *Erotismen*». Masteroppgave, MF vitenskapelig høyskole.

<http://hdl.handle.net/11250/161125>

Aaslestad, Petter. 1999. *Narratologi. En innføring i anvendt fortelle teori*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.